Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 246 (11744) | 1981 чылдың октябрь 24, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

СЭКП Тыва обкомунуң IV пленумунуң дугайында

ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Дүүн Кызылга, Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга СЭКП Тыва обкомунуң IV пленуму болуп эрткен.

Пленумну СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, СЭКП обкомунуң бирги секретары **Г. Ч. Ширшин** ажыткан.

«Эрге-чурум камгалалын экижидер болгаш корум-чурум үрээшкиннери-биле демисселди күштелдирер талазы-биле партия организацияларының сорулгаларының дугайында» айтырыгны пленумга чугаалашкан.

Ол айтырыг талазы-биле илеткелди СЭКП обкомунуң бирги секретары **Г. Ч. Ширшин** кылган.

Чугаалашкан айтырыг талазы-биле СЭКП Кызыл хоорномунуң бирги секретары **А. И. Пожидаев**, СЭКП Бай-Тайга райкомунуң бирги секретары **Д. С. Данзын-оол**, республиканың көдээ ажыл-агыйы министри **И. Г. Лавриненко**, СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң бирги секретары **И. М. Сувандии**, Кызыл районда «Х Улуг хурал» совхозтуң саанчызы **Т. Б. Болдук**, СЭКП Улуг-Хем райкомунуң бирги секретары **К. А. Маспык-оол**, республиканың прокурору **Л. Г. Горелов**, Барыын-Хемчик райкүүскомунуң даргазы **Ш. Д. Ооржак**, Тыва АССР-ниң иштики херектер министри **В. Б. Кара-Сал**, СЭКП Каа-Хем райкомунуң бирги секретары **В. А. Бакулин**, Мөңгүн-Тайга районда «Малчын» совхозтуң хойжу бригадазының бригадири **А. С. Кара-оол**, Тываның транспорт эргелелиниң начальниги **В. А. Парунин** олар санал бергеннер.

Пленум чугаалашкан айтырыг талазы-биле доктаалды хүлээп алган. Республикага эрге-чурум камгалалын экижидер болгаш корум-чурум үрээшкиннери-биле демиселди күштелдирер, күш-ажылчы коллективтерге кижизидилге ажылын экижидер талазы-биле партия организацияларының, профэвилел, комсомол комитеттериниң, советтер, корум-чурум камгалалының органнарының сорулгаларын ында тодараткан.

Пленум организастыг айтырыгны чугаалашкан. Өске ажылче шилчээни-биле холбаштыр Г. С.-М. Иргитти СЭКП обкомунуң бюро кежигүнүнге кандидат хүлээлгезинден хостаан.

Пленумнуң ажылынга СЭКП ТК-ның инструктору **К. А. Албашеев** киришкен.

Даарта — Автомобиль транспортунуң ажылдакчыларының хүнү

АРГА-КУРЛАВЫРЛАРНЫ ДОЛУ АЖЫГЛААР

Чаа беш чыл автомобиль транспортунуң ажылынга шыңгыы шылгалда болур. Оон онзагай талазы чүл дээрге, транспорт чарыгдалдарын эвээжедири-биле бүдүрүкчү күштерни чөптүг таарыштырып тургузары, чүъктерниң таарымчалыг схемаларын ажылдап кылыры, ботботтарынга уткуштур сөөртүлгелерни чок кылыры болур. Пассажирлер болгаш чүък сөөртүрүп база капитал тудуунуң хөгжүдериниң темпизин улам улгаттырарын оон-биле деңге чорудар.

Тываның транспорт эргелелиниң коллективи эрткен беш чылда пассажирлер болгаш чүък сөөртүрүнүң талазы-биле планныг даалгаларын, социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг боттандырган. Планнаттынган онаалдадан ажыр 623 муң тонна чүъкту болгаш 611 муң пассажирлерни сөөрткен. Оңгу беш чылда чүък болгаш пассажирлер сөөртүлгези 1.5 болгаш 1.3 катап өскен. Бо талазы-биле чедиишкиннерни эргелелдиң дыка хөй коллективтери чедип алган. Эрткен беш чылда хоорайлар иштиниң хоорайлар чоогунуң болгаш аразының аргыжылгазының 16 чаа маршруттары ажыттынган. Ак-Довурак, Шагаан-Арыг хоорайларының маршруттарында автобустарның саны көвүдээн.

Бистиң эргелелдиң коллективи он бирги беш чылдың баштайгы чылының планныг онаалдаларын күүседир дээш бар аргаларны болгаш курлавырларны ажыглавышаан, шудургу ажылдап келген. Оон түңнелинде бо чылдың тос айларында пассажирлер болгаш чүък сөөртүрүнүң планы күүсеттинген. Эрткен чылдың ол үезиниң деңнелинден чүък болгаш пассажирлер сөөртүрү 8.4 болгаш 0.5 хуу көвүдээн. Чедиишкиннер бар-даа болза, чамдык кол көргүзүглер талазы-биле, чүък болгаш пассажирлер дажыглаарының база үлетпүр продукциязын бүдүрериниң, оңу саарының даалгалары күүсеттинмээн. Планныг даалгаларның бүрүн-четче күүселдезин чедип алыр дээш бистиң эргелелдиң коллективи боттуг хемчеглерни ажылдап кылгаш, оңу амыдыралга боттандырып турар. Ыраңгыя чоңга ачы-дуза чедирилгезин база оон шыңгырын экижидери-биле чамдык ажылдар кылдынган. Оон түңнелинде бо тос айларда чурттакчы чоңга ачы-дуза чедирилгези эрткен чылдың ол-ла үезиниң деңнелинге бодаарга 12 хуу өскен, оон иштинде көдээ черлерде — 9 хуу көвүдээн. Бо талазы-биле бедик көргүзүглерни автовокзалдар болгаш автостанциялар каттыжыышкыны чедип алган.

«Ажыктыг болгаш шынарлыг ажылдаар» деп девиз-биле чуртта калбарган Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга Тываның транспорт эргелелиниң ажыл-ишчилери идепкейлиг киржип келген. Күш-ажылчы маргылдааның мурнуку одуруунда Кызылдың № 2 АТБ-зи болгаш автовокзалдар каттыжыышкыны чоруп турар. Бо бүдүрүлгелер чылдың эрткен айларының болгаш кварталдарының планныг онаалдаларын, социалистиг хүлээлгелерин доктаамал күүсеткеш, шаңнал-макталга төлептиг боор кирген.

Бистиң бүдүрүлгелеривистиң дыка хөй чолаачылары болгаш септекчилери автомобиль транспортунуң ажылдакчыларының хүнүнге уткуштур чылдың планын долдур күүседир хүлээлгелерни боттарынга алганнар. Эрткен 8 айларның түңнели-биле 115 кижи бо чылдың планын күүседипкен. Оларның санынга Минусинск, Хову-Аксы, Шагаан-Арыг, Кызылдың № 1 АТБ-лериниң чолаачылары М. А. Русин, П. Я. Семышин, В. М. Усманов, А. П. Карелин, А. К. Дагба, М. Д. Бутаков, автосептелге заводтуң септекчилери В. А. Мартынов, С. В. Хныкин болгаш оон-даа өскелер хамааржыр. Чолаачыларның 53 бригадазы база муң ажыг чолаачылар болгаш септекчилер тос айларның планныг даалгаларын хуусаазындан эрте күүсеткеннер. Оларга № 2 АТБ-ден В. Д. Леликов, Б. С. Неволин, пассажирлер АТБ-зинден Г. М. Беленков, В. И. Прищепа, Г. Г. Ростовцев, № 1 АТБ-ден Г. А. Беляев, В. Н. Дресвянников болгаш оон-даа өскелер хамааржыр.

Чолаачының чымыштыг болгаш харысалгалыг ажылын шилип алгаш, профессионал мергежилин бедитпишаан, хоочун дагдыныкчылардан тудак чок ажылдап, алган хүлээлгезин ажыр күүседип келген аныяк чолаачылар автотранспорт бүдүрүлгелеринде хөй. Найысылалдың № 2 АТБ-де Г. И. Волошинниң, В. А. Шаболинниң, А. В. Андрияс оларның удуртканы комсомолчу-аныяктарның чолаачы бригадалары планныг онаалдаларын, социалистиг хүлээлгелерин доктаамал күүседип келген. Пассажирлер автотранспорт бүдүрүлгезинде Юрий Малышевтиң баштааны бригаданың кезээлиг аргазы-биле ажылдап турар комсомолчу-аныяктарның чолаачылар бригадазының ажылы база макталдыг.

Бригада кезээзи-биле ажылдаар арганы тус-тус коллективтерге нептереткениниң түңнелинде ажылдың ажыктыг чоруу болгаш оон бүдүрүкчүлүү бедээн. Амгы үеде Кызылда хоорай иштиниң дөрт маршрудунуң чолаачылары, Шагаан-Арыг, Хову-Аксы бүдүрүлгелерде автобус чолаачыларының ийи бригадазы база Минусинсктиң АТБ-зинде чээрби алды чолаачылар бригадазы бригаданың кезээлиг аргазы-биле ажылдап турар. Бо дептиилгелиг арга-биле ажылдап келген коллективтер планныг даалгаларын долдур күүседип келген. Ак-Довурактың болгаш Кызылдың № 1, 3 АТБ-лерин бригада аргазы-биле ажылдаарынче шилчидер дээш амгы үеде белеткел ажылдарын кылып чорудуп турар.

Тус-тус ажыл-ишчи коллективтер ортузунда социалистиг чарышты дээштиг организастап келгенинден ажылдың ажыктыг чоруу, болгаш бүдүрүкчүлүү бедээн. Машина-техниканың септелге аразында ажылдаарын уламчылап дээш калбарган социалистиг чарышта эргелелдиң 340 чолаачызы бо чылын киржип турар. Бо күш-ажылчы маргылдаага ырак-узак черлерден улус ажыл-агыйының чүъктериң сөөртүп турар КамАЗ-тарны башкарган чолаачылар идепкейлиг киржип келир. Минусинсктиң, Шагаан-Арыгның, Хову-Аксының, Кызылдың № 2 АТБ-лериниң тос чолаачызы чылда 1 миллион тонна-километр ажылдарны кылыр дээш бедик хүлээлгелерни алган. Алган хүлээлгелерни ол чолаачылар күүседир дээш кызымаккай ажылдап турар.

Профессионал байырлалывысты уткуп тура чедир кылбаан чүүлдерививисти айтыр апаар бис. Автобүдүрүлгелер бар курлавырларын долузу-биле ажыглавайн турар. Чүък болгаш пассажирлер сөөртүр автомобильдерниң бөлениниң шугумунче үнер коэффициентизи ам-даа куду болуп артышаан. Эргелелдиң болгаш автобүдүрүлгелериниң удуртукчулары автомобильге ийи чолаачыны быжыглаарын, комплекстиг бригадаларны тургузарын, чолаачыларның сөлчежип ажылдаарын организастаар талазы-биле тодаргай ажылдарны кылып чорутпаан. Чамдык автобүдүрүлгелерде чолаачы кадрлар чедишпес, ажылдан үнер-кирер чорук ам-даа бар. Оон түңнелинде чолаачылар чедишпезинден хүнде-ле ортумаа-биле 260-270 автомашиналар шугумче үнмейн турар. Пассажирлер автотранспорт бүдүрүлгезиниң ажылында четпестер бар. Кызыл хоорайның иштинде маршруттарже автобустарның үнүп турары тоску беш чылдың сөөлгү чылының деңнели-биле демей болуп артпышаан. Автотранспорт ажылдакчыларының мурнунда амыдыралга дарый боттандырар, чедир шиитпирлээр ужурлуг айтырыглар ам-таа хөй. Оңу ...... бүдүрүлгечи ёзу-биле боттандырары бистиң хүлээлгевис.

Он бирги беш чылдың баштайгы чылының төнчүзүнге чедир бистиң эргелелдиң чолаачылары Абаканның, Минусинск болгаш Абаза хоорайлардан улус ажыл-агыйының 63 муң тонна чүъгүн база нииттиниң малынга он муң тонна саваңны сөөртүр. Планныг даалгаларын, социалистиг хүлээлгелеринң күүселдезин бар арганы болгаш курлавырларны чөп ажыглааш, бедик бүдүрүкчүлүг, кужененишкинниг ... даарындан хамааржыр. Чылдың планын күүседир дээш бистиң эргелелдиң коллективи шудургу ажылдаар.

В. ПАРУНИН.
Тываның транспорт эргелелиниң начальниги.

ЧАРЫШТЫГЛАРДА

№ 48 тудуг эргелелиниң бригадалары Улуг Октябрьның байырлалынга күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш чаржып турар.

Үшкү кварталда социалистиг чарышка эргелелден Е. С. Бизяеваның бригадазы бирги черни алган. Олар план ёзугаар 22 муң рубльдиң тудуг-монтаж ажылдарын кылыр турган, херек кырында 26,7 муң рубльдиин кылгаш, планын 116,8 хуу күүсеткен.

П. Х. Войтюктуң удуртканы бызаңчылар бригадазы квартал планын 105 хуу күүсеткен. Олар пландан ажыр 3,6 муң рубльдиң тудуг-монтаж ажылдарын кылып бүдүргеннер. П. Войтюктуң бригадазы амгы үеде ажыглалга кирер № 9 чуртталга бажыңында ажылдап турар.

Л. Т. Мязинаның удуртканы комсомолчу-аныяктар бригадазы мурнакчыларның одуруунда. Олар үшкү кварталда тудуг-монтаж ажылдарының планын 103,4 хуу күүсеткен. Мурнакчы бригада амгы үеде автобүдүрүлгениң общежитие тудуунда ажылдап, ук объектини ноябрь эгезинде ажыглалга кирери дээш бир демниг ажылдап турар.

Н. ООРЖАК.

ТЕХНИКАНЫ ҮЛЕГЕРЛИГ КАДАГАЛААР

«Экономика камналгалыг болур ужурлуг» — деп, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң индиринден Л. И. Брежневтиң чугаалаан сөстери ам бүгү совет кижилерниң лозуңу болу берген. Камналгалыг, хумагалыг чорук ыңаңгыя техника ажыглалынга болгаш кадагалалынга эргежок чугула.

Ам күскү хову ажылдары республиканың совхозтарының колдуг хөй нуруузунда доозулган. Ындыг болганда, кышкы үеде ажыглаттынмас техниканы үлегерлиг кадагалалга тургузары хүннүң айтырыы болу берген. Келир чылдың хову ажылдарынга техниканы чогуур үезинде болгаш бедик бүдүрүкчүлүг кылдыр ажыглаары оңу кышкы үеде канчаар кадагалаанындан колдуг хамааржыр апаар.

Машиналарны шын кадагалаарын хандырар талазы-биле хемчеглер болза машина-трактор парыгының техниктиг ажаалдазының күштүг болуп турар системазының тудуш кезээ-дир.

Кадагалал чорудулгазының организастыг хемчеглеринге хамааржыр чүүлдер — техниканы кадагалаар черни хандырары база дерип кылыры; техника кадагалалының үезинде күш-ажылды организастаары болгаш оңу төлээри; техника кадагалалының үе-дүн тургузары, ол дээш харысалгалыг болуру база оңу контрольдаары; техниканың айыыл чок болурунуң база оңу кадагалап турарының үезинде өртке удур камгалалдың хемчеглери болур.

Сезон үезиниң техниктиг ажаалдазын кылыры, машиналарны аштаары болгаш чуурү, оларны кадагалаар черинге аппарып тургузары, складка кадагалаар ужурлуг белдирлерни база кезектерин адырары, дуй шарыыры, камгалал будуктар-биле чаары, үттерин дуглаары кадагалал чорудулгазының технологиязынга кирип турар.

Машиналарны кадагалаар черни топ турлагга, септелге мастерскаязының чанынга, машина херимниң иштинге тургузар.

Сөөлгү чылдарның дургуузунда республиканың дыка хөй совхозтарынга техниканы ажаап кадагалаары илергей экижээн. Машиналарны кадагалалга эң эки тургузары дээш чыл бүрүде эрттирип турар конкурстар, чер-черде техника кадагалалын Сельхозтехкүркомнуң органнарының доктаамал хынап көрүп турары, механизаторлар ортузунга тайылбыр ажылы апаа идигни берген.

«Кызыл тараачын», «Революцияның чалбыыжы», «Шекпээр» болгаш өске-даа дыка хөй совхозтар көдээ ажыл-агый техниказы кадагалаар кыры серилиг тускай черлерни туткулап алгылаан. Ыңчангаш ол ажыл-агыйларда техника кадагалалы эки болуп турар.

Ыңчалзажок хөй-хөй совхозтарда машиналарны шын кадагалаарының айтырыынга амга чедир-ле чогуур кичээнгейни салбайн турар. Оларга Тока аттыг, «Шамбалыг», Карл Маркс аттыг совхозтар Сельхозтехкүркомнуң Кызыл-Мажалык, Чадаана каттыжыышкыннары болгаш өскедаа черлер хамааржыр. Бо айыткан ажыл-агыйларга хывалда чоруткаш көөрге, машиналарның доврак-доозунун аштаваан, тракторларны болгаш комбайннарны өшкен дугуйлары-биле хевээр тургускулаан болган. Оон аңгыда техниканы тоймаглаар болгаш электен-не үндүр бижиир таварылгалар турганы база илерээн.

Техниканы кадагалаарынга шак ындыг четпестер ажыл-агыйларга улуг когаралды чедирип турар. Ындыг болганда, техниканы кадагалалга тургузарының моон мурнунда бар болуп турган четпестерни чайладырының бүгү-ле хемчеглерни ажыл-агыйларның инженер-техниктиг ажылдакчылары ам алыр хүлээлгелиг.

И. ОЛДЫРЕВ,
инженер.

ЭЭП КЕЛГЕН

СОФИЯ. (СЭТА). Болгар күрүнениң 1300 чыл болганынга тураскаатткан байырлалдарга киришкеш, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының бирги оралакчызы В. В. Кузнецовка баштатаан ССРЭ-ниң делегациязы Софиядан Москваже октябрь 22-де үнүпкен.

Ол-ла хүн делегация Москвада чедип келген.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. С. Соломенцев, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының оралакчызы И. Г. Кэбин, албанның өске-даа кижилери делегацияны аэродромга уткаан.

(СЭТА).

Күскү ажылдар допчулалы

ШАЛЫПКЫН ДООЗАР

1981 чылдың октябрь 20-де байдал-биле алырга, республиканың совхозтары 63,8 муң гектар черниң тарааларын кестирип, бастырып алган. 26,3 муң тонна тараа шаңнарда үрдүнген азы гектардан дүжүт 4 центнер болуп турар.

Сөөлгү хүннерде болгулаан хар холумактыг чаашкын ажаап алыышкын ажылдарын чорударынга шаптыктап турар. Республиканың чамдык совхозтары бо соок хүннерде-даа ажаап алыышкынны үргүлчүлеп турар. Ыңаңгыя Бии-Хем, Таңды болгаш Каа-Хем районнарның ажыл-агыйларының шөлдеринде дыка хөй тараа культуралары сыпта турбушаан. Чижээ, «Революцияның чалбыыжы» совхоз ам-даа 700 гектар, «Россия» — 250 гектар, а Таңды районда ниитизи-биле 980 гектар тарааны ажаап алыр ужурлуг. Ыңчаарга Каа-Хем районнуң ажыл-агыйлары муң ажыг гектар черниң тараа культураларын ажаап алыры негеттинип турар. Ында СЭКП-ниң XXV съездизиниң аттыг, «Бүрең», «Совет Тыва» совхозтарда сыпта тараа хөй.

Бии-Хем районга ийи катап чаггаң хар «Саян», «Өөк» болгаш «Хадын» совхозтарга дүжүт ажаалдазын доозарынга шаптыктаан. Ам ол черлерде 3,5 муң гектарда тараалар сыпта турбушаан. Чөөн-Хемчик районнуң чамдык ажыл-агыйларында ажааттынмаан тараалар база бар.

Арткан тараа культураларын саадаашкын чокка ажаап алыры эргежок чугула.

Адаандан хенчелеп үнген тарааларны АВМ агрегаттарга витаминниг далган кылырынга ажыглаар, ол саванның изип үрелирин болдурбас дээш, силос азы сепаж кылыр салыр.

Республиканың барык-ла бүгү совхозтары картофель ажаап алырын дооскан. Чүгле «Ленинчи орук» совхозта үш гектар хире картофель арткан. Картофельдиң ниити чылдазы 12,6 муң тонна азы гектардан 52 центнер дүжүт алдынган.

Боду үрезинниг болуру-биле совхозтар үрезин картофельди ам уруп алыр херек. Таңды болгаш Бии-Хем районнарның совхозтары картофель үрезинин уруп алырының планныг онаалдазын күүсеткен. А Каа-Хем районнуң ажыл-агыйлары 1500 тонна планның орнунга 820 тоннаны уруп, онаалданы 55 хуу чедирген. Кызыл районнуу 125, Чөөн-Хемчиктиң — 625, Барыын-Хемчиктиң — 472, Бай-Тайганың — 61 тонна картофель үрезинин урган.

Каа-Хем, Улуг-Хем, Барыын-Хемчик болгаш Кызыл районнарга картофельдиң дүжүү үрезинин уруп алырының-даа, садыг болгаш белеткел организацияларынга оңу садарының-даа болдунар аргазы берип турар. Чижээ, Каа-Хем районга картофельдиң ниити чылдазы 2171 тонна болган турбуже, үрезинге чүгле 820 тоннаны урган.

Ажыл-агыйлар боттарын хөй чылдыг сигеннер үрезини-биле хандырары чугула ужур-дузалыг. Ыңчалзажок хөй чылдыг сигеннер үрезиннери бүдүрүп турар дыка хөй ажыл-агыйларның удуртукчулары сиген үрезинин ажаап алырын харысалгалыы-биле көрбейн турар чоруктар бар. Чижээ, «Күш-ажылдың хостуу», «ҮТКА 25 чылы», «Россия» совхозтарда хөй чылдыг сигеннерниң үрезин участоктары ам-даа бүрүңү-биле ажаап алдынмаан.

Тараа культураларының үрезиннерин аштап арыглаарын дүргедедири эргежок чугула. Үрезиннерни чажар шынарынга чедир аштап арыглаарын ноябрь 15-ке чедир доозкан турар ужурлуг.

Допчулаалды республиканың көдээ ажыл-агый министерствозунуң специалистери белеткээн.

САГЛЫНЫҢ МАЛЧЫННАРЫ

Өвүрде «Кызыл тук» совхозтуң ажыл-ишчилери ук ажыл-агыйның тургустунуп келгенинден бээр 30 чыл болгап оюн демдеглээн. Олар боттарының совхозунуң юбилейин күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткаан.

Саглының малчыннары күрүнеге сүт садарының тос айлар планын 116,1 хуу күүсеткеш, ам чылдың онаалдазын күүседи берген. Ийи муң 617 центнер эътти дужаагаш, тос айлар планын 102,2 хуу боттандырган, 311 центнер дүктү күрүнениң чиик үлетпүрүнге чудуруп чоруткаш, чыл планын 107,2 хуу күүсеткен.

К. МААДЫ.

Бүдүрүкчүлүү бедээн

Кызылдың сүт комбинады — бедик бүдүрүкчүлүг болгаш орулгалыг бүдүрүлгелерниң бирээзи. Ук коллективтиң кежигүн бүрүзү «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп кыйгырыг-биле бот-идепкейлиг ажылдааш, күш-ажылчы чедиишкиннерлиг болган.

Эрткен тос айларда комбинат ниитизи-биле 4 миллион 200 муң рубльдиң продукциязын бүдүрер хүлээлгезин 4 миллион 438 муң рубль чедирген. Пландан ажыр 238 муң рубльдиң продукциязын бүдүрген. 4 миллион 240 муң рубльдиң сүттен кылган продукциязын сайгарган. Ол дээрге планда көрдүнгенинден 190 муң рубль хөй болганы ол-дур.

Ниитиниң чемненилге черлеринче болгаш аъш-чем садыгларынче 430 тонна саржагны чоруткан.

Э. МОНГУШ.

ЛЕНИНГРАД. «Ленинградтың металл заводу» каттыжыышкынның 108 бригадалары чыл даалгаларын ноябрь 7-ге чедир хуусаадан эрте күүседир дээш чедиишкинниг чаржып турар. Бо хүннерде ол бүдүрүлге черниң цехтеринде чаа туттунуп турар Экибастуз болгаш Сургут ГРЭС-терге, Саян-Шушенск, Чебоксар, Нижнекамск гидроэлектростанцияларга болгаш чурттуң атом-биле ажылдаар улуг станцияларынга эптеп тургузар күчүлүг турбиналарны кылып турар.

ЧУРУКТА: Сургут ГРЭС-ке тургузар 800 киловатт күчүлүг ээлчеглиг турбинаның бедик базыышкынныг роторун эптеп турары.

М. БЛОХИННИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

ДЕЛЕГЕЙНИҢ ЖУРНАЛИСТЕР ОРГАНИЗАЦИЯЗЫНЫҢ КОНГРЕЗИ АЖЫЛЫН ДООСКАН

Делегейниң журналистер организациязында каттышкан массалыг информацияның чепсектериниң ажылдакчыларының кол сорулгазы — шынның сөзүн массаларга чедирери, тайбың талалакчыларының хөделиишкиннериниң чаңгыс эптиг болурунга, улустарның найыралын быжыглаарынга, кады ажылдажылганың калбарарынга бүгү талалыг идиглиг болуру боор турар. Ол дугайын Делегейниң журналистер организациязының (ДЖО-нуң) Москвага октябрь 22-де доозулган IX конгрезиниң делегаттары медеглээн.

Демократтыг журналистерниң тыжынның киржикчилери секцияларның ажылының түңнелиниң дугайында дыңнадыгларны дыңнап хүлээп алган. Совет Эвилелиниң социалистиг дем каттыштырылгазының өске чурттары-биле кады ажылдап кылганы, бүгү делегейде тайбын дээш демиселге күчүлүг кыйгы болган 80 чылдарның Тайбың программазының чугула ужур-дузалын олар демдеглээн. Делегейниң журналистер организациязының ажыл-чорудулгазын моон соңгаар улам сайзырангайжыларынче угланган тодаргай саналдарны анаа киирген.

Конгрестиң делегаттары Делегейниң журналистер организациязының президиумунуң болгаш күүсекчи комитединиң чаа составтарын соңгаан.

ДЖО-нуң президентизинге К. Норденстренг (Финляндия) соңгуткан.

ДЖО-нуң чиңгине секретарынга И. Кубка (Куба) соңгуткан.

ДЖО-нуң совет таладан оралакчы-президентизи кылдыр ССРЭ-ниң Журналистер эвилелиниң баштаар черниң даргазы В. Г. Афанасьев соңгуткан.

Конгрестиң хүлээп алганы угланыышкын документизинде делегей байдалының чиңгенгени-биле, империалистиг бөлүктерниң чавырлыышкынны соксадыр чүткүлдери-биле холбаштыр шыңгыы дүвүрелди илереткен. Тайбыңның дайзыннарының тайбыңга ынаан болгаш кижилерниң эргелериниң дугайында мегечи алгыга чагдынгаш делегейге чаа өрттүг белеткеп турарларның чимзениишкиннерин улам шиитпирлиг сойгалаарының чүткүлдүүн конгрестиң киржикчилери медеглээн.

Угланыышкын документизи ДЖО-нуң 80 чылдарда ажыл-чорудулгазының кол ут-шиин тодараткан.

Түңнел хуралга ДЖО-нуң президентизи К. Норденстренг чүве чугаалаан. Конгрестиң киржикчилериниң адындан ол СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневке журналистер чыыжының киржикчилериниң адреизинге байыр чедириишкиниң чылыг сөстери дээш өөрүп четтиришкинин ол илереткен.

Делегейниң бүгү журналистеринге кыйгырыгны хүлээп алган.

Делегей байдалының нарыдаан байдалының үезинде журналистер улустар мурнунга онза улуг харысалгалыг деп ында бижээн. Конгресстиң киржикчилери бүгү журналистерни тайбың камгалалынга киржиринче кыйгырган.

ОН БИРГИ БЕШ ЧЫЛДЫҢ ШАЛЫПЧЫЛАРЫНГА

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның «Он бирги беш чылдың даалгаларын долдур болгаш чедиишкинниг күүседир дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының дугайында» доктаалы-биле ажылчыннарны, колхозчуларны, инженер-техниктиг ажылдакчыларны, специалистерни болгаш албан-хаакчыларны шаңнаары-биле «Он бирги беш чылдың шалыпчызы» деп нииити-эвилелдиң чаңгыс аай демдээн тургускан.

ВЦСПС-тиң Президиуму болгаш Күш-ажыл база социал айтырыглар талазы-биле ССРЭ-ниң күрүне комитеди сентябрь 25-те ол демдектиң дугайында дүрүмнү бадылаан.

Чурукта: «Он бирги беш чылдың шалыпчызы» деп нииити-эвилелдиң чаңгыс аай демдээниң хевири.

СЭТА. (Чурукту фотогеле-граф Ү. дамчыштыр алган).

Тувинская ... библиотека

Даарта — Автомобиль транспортунуң ажылдакчыларының хүнү

БЕШ ЧЫЛДЫҢ ОРУКТАРЫ

Чурттуң оруктары. Хүндүс-даа, дүне-даа, кыштың чыккылама соогунда, чайның изиинде улуг автопоездилер, автобустар, янзы-бүрү машиналар ол оруктар-биле шуужуп чоруп турар. Чурттуң транспортунуң эң чугула звеноларының бирээзи — автотранспорт соксаал чокка ажылдап турар. Адырның ажыл-ишчилери чаа беш чылда канчаар ажылдап турар дугайында РСФСР-ниң автомобиль транспортунуң министри Е. Г. Трубицын СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга чугаалаан.

— Евгений Георгиевич, автомобиль транспортунуң ажылдакчыларының байырлалы дүжүт ажаап алыышкынның доосканы-биле холбаштыр болуп турар-дыр. 1981 чылдың дүжүт ажаап алыышкынынга чолаачыларның киржилгезиниң дугайында чугаалап берип көрүңерем.

— Чурттуң шөлдеринге дүжүт ажаап алыышкыны — автотранспорт ажылдакчыларынга эң-не дүшкүүрлүг ажылдың үе-чадазы-дыр. Дүжүт ажаап алыышкынының болгаш тараа белеткелдериниң үезинде сөөртүлгениң хемчээлдери чыл бүрүде улам көвүдеп турар, даалгаларны кыска хуусаада, чидириг чок боттандырар сорулганың салдынып турары билдингир болгай. Агаар-бойдустуң бо чылгы нарын байдалдарында ол эң чугула даалганы күүседиринге автотранспорт ажылдакчылары хынамчалыг белеткенген.

Чээрби муң ажыг чаа автомобильдер составтыг автоколонналарны тургускаш, оларны дүжүт ажаап алыышкынынга киириштирген. Хөй чүък дажыглаар машиналарны чурттуң районнарындан ногаалар болгаш кат-чимисти Москвага, Ленинградка болгаш РСФСР-ниң өске-даа улуг үлетпүр төптеринге экзэрип ажытлаан.

Транспорт чепсек-херекселдерин удуртуп башкарарының чаңгыс аай системазын, а ол ышкаш электронууг саналга машиналарын ажыглавышаан, кедээ ажыл-агый продуктуларын сөөртүрүн удуртурунга планнаашкынны улам ыңай сайзыраткан. Мал чемнерин сөөртүр талазы-биле кедээниң ажыл-ишчилеринге практиктиг улуг дузаны автотранспорт ажылдакчылары база чедирген.

1981 чылдың дүжүт ажаап алыышкынының үезинде чолаачыларның күш-ажылын организастаарының мурнакчы аргазы чедиишкиннерни хандырган.

— СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр РСФСР-де нииити ажыглалдың автотранспортун хөгжүдериниң комплекстиг программазын чогаадып турар болгай. Бо талазы-биле ажыл канчаар чоруп турарыл?

— Ол программаны 1981—1985 чылдарда болгаш ийиги муң чылга чедир күүседир кылдыр чогаадып турар. Автотранспортту эргелеп башкарарының тургузуун экижидер, артык звеноларны чайладыр, эргелел аппарадынга чарыгдалдарны эвээжедир талазы-биле хемчеглерни программада айыткан.

Автотранспорттуң бүдүрүкчүлүүн улам-на бедидеринче онза кичээнгейни угландырган. Чүък сөөртүр талазы-биле бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларның негелделерин бүрүн хандырарынче угланган ам-даа хөй айтырыгларны шиитпирлээри негеттинип турар. Бо угланыышкынга төп чүткен удуртулганың методу кол курлавыр болуп турар. Ындыг метод чүък сөөртүлгезин график ёзугаар боттандырарын хандырар.

Транспорт-экспедиция хандырылгазы дээр арга база улам ыңай сайзырангайжып, хөгжүп турар. Демир-орукчулар-биле харылзаа болгаш ажыл-ишчи кады ажылдажылга база калбарган.

Контейнер болгаш савалыг чүъктер сөөртүлгези хөгжүп турар. Ол арга бүдүрүлгелерни хандырарының шынарын бедиткен. Эрткен чылдың алды айларында турганынга деңнээрге бо чылдың алды айларының дургузунда министерствонуң контейнерлиг чүък сөөртүлгезиниң хемчээли 9 хуу көвүдээн.

Сөөртүлгениң хемчээлин ынчаар улгаттырарынга хөй кужениишкиннерни кылыры негеттинип турган. Он-он контейнер шөлдерин кыска хуусаада тудуп кылган, чүс-чүс автомобильдерни эде дерээн.

Улус ажыл-агыйының кооперастыг харылзааларының болгаш бүдүрүлгелериниң специализастаашкынының хөгжүлдези-биле чергелештир чурттуң автомобилистери областар болгаш республикалар аразынга сөөртүлгелерни калбарткан, кыска оруктарга демир-орук-биле сөөртүлгелерни солаан. Беш чылдың төнчүзүнге чедир хоорайлар аразынга чүък сөөртүлгези улам-на калбарар болгаш ол сөөртүлгениң хемчээли 1980 чылда турганындан 1,8 катап көвүдээр.

— Пассажирлерни аргыштырарының чаа кандыг хевирлери беш чылдың баштайгы чылында ажыглаттынып турар ирги?

— Пассажирлерни аргыштырарын сайзырангайжыдары — автомобиль транспортунуң кол сорулгаларының бирээзи. Бо талазы-биле чедир кылдынмаан болгаш шиитпирлеттинмээн хөй сорулгалар, айтырыглар бар. Россия Федерациязының хоорайларынга пассажирлерни аргыштырарын удуртуп башкарар сорулгалыг оперативтиг 20 ажыг төптерни организастаан. Автобустарның 2800 шугумнарынга шимчээшкиннерниң чурумун, хүннерин, шагын тодаргайлап доктааткан.

Чүъктүг пассажирлер аргыштырар автобустарны транспорт ажылдакчылары хамаатыларның дузалаар ажыл-агый черлеринден кедээ ажыл-агый продуктуларын сайгарар черлеринге база чедирип эгелээн. Сөөртүлгениң ол хевири моон сонгаар улам сайзырар.

— Интенсификацияның, беш чылы одаар чүүлдерни болгаш материалдарны камналгалыг чарыгдаарының сорулгазын онзалап көрүп турар болгай. Автотранспорт ажылдакчылары камналга дээш чарышты канчаар калбартып турарыл?

— Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюн бүгү чурт күш-ажылчы улуг чедиишкиннер-биле демдеглээр дээш сорук кириишкинниг белеткенип турар амгы үеде социалистиг чарыш ылаңгыя камналга дээш шимчээшкин онза чугула ужур-дузалыг. Бистиң ниитилеливисте бар бүгү-ле курлавырларны камналгалыг ажыглаар дугайында СЭКП-ниң XXVI съездизинге партия Төп Комитединиң Отчёт илеткелинге эш Л. И. Брежневтиң айтыышкынын чолаачы, специалист бүрүзү эки билир.

Хөй хемчээлдиг бензинни болгаш дизельдиң одаар чүүлүн чыл эгезинден бээр чолаачылар камнап алган. «Одаарга-энергетиктиг курлавырларны камналгалыг чарыгдаар талазы-биле үлегерлиг бүдүрлге» деп бедик атты мурнакчы хөй автобүдүрүлгелерге тывыскан. Москва хооркүүскомунуң пассажирлер аргыштырар кол эргелелиниң чолаачылары чыл эгезинден бээр дөрт миллион литр бензинни болгаш барык үш миллион литр хире дизель одаар чүүлүн камнап алганын чижек кылдыр маңаа айтып болур. Ындыг чижектер эвээш эвес. Он бирги беш чыл планының баштайгы чылында бедик көргүзүглерни чедип алган автотранспорт коллективтери материалдыг чүүлдерни камналгалыг, машиналарны бедик бүдүрүкчүлүг ажыглап турарын онзалап демдеглээр херек.

Советтер амыдыралы

НЕГЕЛДЕ, КОНТРОЛЬДУ КҮШТЕЛДИРЕР

Партияның XXVI съездизинге СЭКП ТК-ның Отчёт илеткелинге Л. И. Брежнев Советтерниң ажылынга хамаарыштыр дараазында үнелелди берген: «Чер-чер Советтерниң ажыл-чорудулгазында хөй солун, чаа чүүлдер көстүп келгилээн. Олар тус черниң ажыл-агыйының, чоннуң хандырылгазының айтырыгларынче кичээнгейни кошкатпайн, экономиктиг болгаш социал хөгжүлдениң комплекстиг байдалын хандырарынга улам улуг салыышкынны киирип турар. Советтер боттарының девискээринде бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларның ажылын улам идепкейлиг-биле башкарып база контрольдап турар».

Барыын-Хемчик районнуң Советтер органнары экономика болгаш социал-культура тургузуушкунунуң айтырыгларын шиитпирлээринге идепкейлиг киржип, ажылын партияның XXVI съездизиниң шиитпирлерин күүседиринче угландырган.

Район Советиниң күүскому улус ажыл-агыйының бүгү адырларының комплекстиг хөгжүүрүнче улуг кичээнгейни угландырган. Күүском хуралдарынга, Советтиң сессияларынга үлетпүрнүң, кедээ ажыл-агыйның, чоннуң амыдырал хандырылгазының, ажылчы чоннуң дузалал ажыл-агыйын хөгжүдериниң чугула айтырыгларын чугаалажып, чогуур доктааалдарны хүлээп ап келген. Районнуң ажыл-агыйларының, үлетпүр бүдүрүлгелериниң социалистиг хүлээлгелериниң, планныг онаалдаларының күүселдезин Советтиң сессияларынга доктаамал чугаалажып, сайгарып турар. Аңаа хүлээп алдынган шиитпирниң күүселдезин дээш негелде күштелген, харысалганы бедиткен. Советтиң сөөлгү сессияларынга «Госкомсельхозтехникада», эът комбинадында, хлеб заводунда, «Тыва даг-дүгү» комбинатта социалистиг өнчү-хөреңгиниң кадагалалының, күш-ажылдың сагылга-чурумунуң, ажылчыннарның ажылдаарынга, чурттаарынга таарымчалыг байдалды канчаар тургузуп турарын чугаалашкан. Ол хемчеглерниң түңнелинде сес үлетпүр бүдүрүлгениң чедиишкиннерин эрткен чылга деңнээрге продукция бүдүрериниң хемчээлин улгаттырган. Үлетпүр продукциязын бүдүрери 2, 3 хуу, ону сайгарары 4,1 хуу көвүдээн.

Мурнунда хожудап турган туүйбу заводу (директору Ю. Г. Грейсеров), эът комбинады (директору М. М. Абдулхамидов), арга-ыяш ажыл-агый чери (начальниги А. Х. Бараан) ажылының деңнелин мурнуңда турганындан көдүрүп, бүдүрүлгечи эки көргүзүглерни чедип ап эгелээн. В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинат бо чылдың сөөлгү дөрт айларда продукция бүдүрериниң хемчээлин эвээжеткен. Тос айларның планын комбинат боттандырбаан. Арыглал фабриказында технологтуг дериг-гелерниң үрелир чоруу көвүдээн. Ооң түңнелинде продукция бүдүрериниң хемчээли эвээжээн. Комбинат чылыг бээрин 23, электри энергия бүдүрерин 37 хуу эвээжеткен. Ол чорук чүгле «Тыва даг-дүгү» комбинаттың эвес, а ниити районнуң чыл планын күүседиринге шаптараазынны тургускан.

Сөөлгү чылдарда партия болгаш Совет чазак капитал тудугну хөгжүдеринче улуг кичээнгейни угландырып турар. Ажыл-агыйның янзы-бүрү адырларында ажыглалга киирери-биле көрдүнген объектилер эвээш эвес. Бо чылдың арткан үезинде доозулбаан тудугулар — «Барлык» совхозтуң Культура бажыны, «Шекпээр» совхозта кедээ ажыл-агый техниказы септээр гараж, ТЭЦ-тиң ийиги ээлчээн, хавап комплекизин, чылыг-биле ногаа өстүрер чериниң ийиги ээлчээн, Кызыл-Мажалык суурда 18 өг-бүле чурттаар чуртталга бажыңын болгаш өске-даа тудугларны ажыглалга киирери көрдүнген. Кылыр ажылдарның хемчээли улуг. Районнуң тудуг организациялары мурнуңда салдынган сорулгаларны боттандырарынче бүгү күштү углаан. Социалистиг хүлээлгелерниң негелделерин, планныг онаалдаларын ай, квартал санында чедиишкинниг боттандырып турар коллективтер эвээш эвес. Чижээ, Кызыл-Мажалыктың бот-орулга-чарылгалыг тудуг участогунуң, № 741 КМК-ның ажылының темпизи бедик. Ол коллективтер ылаңгыя чуртталга бажыңнарын ажыглалга киирериниң планын багай эвес боттандырып келген. Ооң түңнелинде бо чылдың эрткен айларында чуртталга шөлүн ажыглалга киирериниң планын олар күүсеткен.

Он бирги беш чылдың бирги чартыында районнуң кедээ ажыл-агый ажылдакчылары кескү чедиишкиннерлиг болган. Кедээ ажыл-агый продуктуларын садарын болгаш бүдүрерин көвүдедир талазы-биле социалистиг чарышка район ийиги кварталда тиилекчи болуп, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. Районнуң хөй-хөй мурнакчыларының күш-ажылы чазактың ордени, медальдары-биле демдеглеттинген. Районнуң ажыл-агыйлары 1981 чылдың тос айларының планныг онаалдаларын чедиишкинниг боттандырар дээш кызымак ажылдаан. Тос айларда күрүнеге сүт садарының планы 107 хуу, эъттиң база чедиишкиннир күүсеттинген. Ажыл-агыйлардан «Барлык» совхоз тос айларының планныг онаалдазын бүрүн күүсеткен. Совхоз күрүнеге 386,2 тонна эътти садып, планын 113, сүттү — 104 хуу күүсеткен. Күрүнеге дүк садарының планныг онаалдазын 104 хуу боттандырган. Сүт-бараан фермаларындан «Хемчик» совхозтуң Ыйгылак, «Барлык» совхозтуң Алыр-Мажалык фермаларының саанчылары эрткен айларда бүдүрүлгечи бедик көргүзүглерлиг ажылдааш, күрүнеге сүт садарының планныг онаалдазын тус-туста 129,3, 110,8 хуу күүсеткен.

Кыштагжаашкынче организастыг кирери чугула айтырыг. Ниитиниң малынга быжыг чем-суурну белеткээринче улуг кичээнгей угланган болгаш ол ажыл уламчылавышаан. Белеткеттинген мал чемнинге немей картофель сывындан болгаш суладан силосту ам-даа немей салып, «Шекпээр», «Дөң-Терезин», «Барлык» совхозтарның салбырларында 3,5 муң тонна чаңгыс чылдыг сигенни кезери чоруттунуп турар.

Районда сөөлгү үеде хамаатыларның хууда ажыл-агыйын болгаш үлетпүр, бүдүрүлге черлериниң дузалал ажыл-агыйларын хөгжүдер айтырыг шуудап эгелээн. Совхозтарның дирекциялары, кедээ Советтер күүскомнары, албан организациялар, бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары хамаатыларны участоктар-биле, үрезин-биле хандырар айтырыгны багай эвес тургускан. Чижээ, Аңгаты, Ак кожээ, Ак-Довурак хоорай Советтери ук айтырыгны эки шиитпирлеп турар. Аңаа хамаарыштыр бо хүннерде шиитпирлээзе чугула айтырыглар — хамаатыларга садар кодаңнарын, бызааларның баш санын өстүрүп, оларга чем белеткээр черлериниң шөлүнүң хемчээлин улгаттырып, «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ногаа өстүрер чериниң ийиги ээлчээниң, хаван фермазының тудуун доозары болур.

Транспорт талазы-биле план күүселдези ниити районда деңдески эвес. Чүгле Ак-Довурак АТБ-зи чүък сөөртүрүнүң, пассажирлер аргыштырарының планының күүселдезин чедип ап турар. Хожудаашкындан сельхозтехника салбыры, № 2 АТБ, № 1 КМК болгаш совхозтарның автотранспорт адырлары уштунмайн турар. Районнуң харылзаа бедириниң талазындан орулга киирип алырының, почта харылзаазының планы чедир күүсеттинмейн турар. Ынчангаш чыл төнчүзүнге олар чыл планының күүселдезин дээш ажылдаарындан өске «Хемчик» совхозка чаа АТС-ти ажыдып, харылзаа шугумун септээр, «Шекпээр» совхозтуң база-ла харылзаа шугумун септээр, Ак-Довурак биле Кызыл-Мажалык аразынга харылзаазының чаа шугумун немей ажыдар.

Ажылчы чоннарга ачы-дуза чедирерин эрткен айларда район төвүнге 100,6, хоорайга 100 хууга күүсеттинген. Ооң-биле кады чуртталга бажыңнарының септелгезин бот-орулга-чарылгалыг тудуг участогу эки чорудуп, эрткен айларда ниити шөлү 2693 квадрат метр 45 чуртталга бажыңнарын септээн. Район төвүн чаагайжыдарынга 233 муң рубль үнген, тарымал үнүштер суггарар алды кудукту тургускан. Чаагайжыдылга талазы-биле улуг ажылды районнуң хереглекчилер ниитилелиниң, Аңгаты салбырының, «Шекпээр» совхозтуң МТМ коллективтери кылган.

Чоннуң амыдырал хандырылга комбинадының ажылында четпестер бар. Аңгаты суурга хүлээп алыр пунктуну амга чедир ажытпаан, хеп аштаар чериниң тудуу доозулбайн турар, суур Советиниң болгаш коммунал ажыл-агый чериниң талазындан хепти боттары чуур черни ажыдарын шиитпирлеп чадап турар. Ооң-биле кады кыштың келгени-биле районнуң оттулар чүүл конторазы хөмүр-даш сөөртүп алырын ам-даа шуудатпайн турар. Культура албан черлеринде, школаларда, хөй-нити организацияларында оттулар чүүлдү сөөртүп алыры, ону шыгжаар черлерин белеткээри ам-даа доозулбаан.

Партияның XXVI съездизиниң шиитпирлерин боттандырарының хөй талалыг айтырыгларын шиитпирлээринге чер-чер Советтериниң киржилгези улуг. Ынчангаш район Советиниң күүскому экономика, культура, чоннуң амыдырал хандырылга болгаш садыг, улус өөредилгези болгаш социал хандырылга айтырыгларын шыңгыы кичээнгейге ап, адыр бүрүзүнүң план күүселдезин хандырарын чедип алыр.

Ш. ООРЖАК,
улус депутаттарының Барыын-Хемчик райкүүскомунуң даргазы.

ЧЕДИИШКИНДЕН ЧЕДИИШКИНЧЕ

Бо чылдың үшкү кварталында социалистиг чарыштың түңнелдерин СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому чоокта чаа үндүргеш чүък сөөртүлгезиниң талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин 102,6 хуу, чүък саарылгазының — 100, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң — 104 хуу күүсеткен Кызылдың № 2 АТБ-зиниң коллективин транспорт болгаш харылзаа бүдүрүлгелериниң аразында чарыштың тиилекчизи деп санааш СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаан.

Күш-ажылчы ээлчег эгелээлек турда, Кызылдың № 2 автотранспорт бүдүрүлгезинге чеде бээривиске, ырак-узак оруктарже аъттанып чоруптарынга белеткенген чолаачылар күчүлүг КамАЗ-тарының чанында, чай кадында бир-ле чүвени айтырышкан, хөглүг-омак хөөрешкен турлар. Удавайнда чолаачылар узун орукче ууруп-суурукташ чорутулар. Оларның аразында бо чылдың үшкү кварталында алган хүлээлгезин ажыр күүсеткен мурнакчылыр хөй. Ол дугайын № 2 АТБ-де партия эге организациязының секретары В. Н. Комарова мынчаар чугаалады.

— Бо чылдың планныг даалгаларын хуусаазындан эрте доозар дээш колонналар, бригадалар аразында чарлаттынган күш-ажылчы маргылдаа Автотранспорт ажылдакчыларының хүнүнүң бүдүүзүнде улам калбарган. Үшкү кварталдың түңнелин үндүреривиске дуржулгалыг чолаачылар В. С. Неволинниң, Г. И. Волошинниң, К. В. Осинцевтиң удурткан бригадалары мурнакчылар боол шылгарадылар.

Чарыштың түңнелин үндүрерде ажыл-ишчи коллектив бүрүзүнүң күш-ажылчы көргүзүглерин, хөй-нити херектеринге киржилгезин, күш-ажылды организастаанын, сагылга-чурумун, камналга, хумагалал айтырыгларын чедиишкинниг боттандырып турарын өөренип көөрү бистиң бүдүрүлгеде чаңчыл апарган. Ынчангаш планныг онаалдаларын ажыр күүседип турар бригадаларның саны көвүдээн. Ооң тодаргай чижээ, үшкү кварталдың планын чолаачыларның он сес бригадазы ажыр күүсеткен.

Мурнакчы коллективтиң бригадаларының аразындан ростовчуларның «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп эгелээшкинниң баштай деткээннериниң бирээзи — Владимир Неволинниң чолаачылары үшкү кварталда алган планындан ажыр 212,7 муң тонна-километр ажылдарны кылбышаан, 3 муң ажыг литр кывар-чаар материалдарны камнап алган. Ук бригадада хөй чылдар иштинде автомашинаны башкарып келген, арга-дуржулгалыг сес чолаачы бар. Оларның аразында хууда алган планныг даалгазын ажыр күүседип, эки көргүзүглерни чедип ап келгеннер хөй. Оларның бирээзи — ук бүдүрүлгеде он үш чыл иштинде чолаачылап келген, хоочун чолаачы Тихон Путинцев кварталдың планын 232 хуу күүсеткеш, 174 литр кывар-чаар материалдарны камнап алгаш, эш-өөрүнге үлегер-чижээн көргүзүп, коллективтиң чоргаарал болу берген. Бедик арга-мергежилдиг чолаачының бүдүрүлгечи мөзү-шынарын, күш-ажылчы чаагай чаңчылын салгаан алышкылар Владимир, Георгий Неволиннер хүлээлгелерин 163 болгаш 103 хуу күүсеттингаан, 474 болгаш 1 муң 278 литр кывар-чаар материалдарны тус-тузунда камнап алганнар. Хоочуннарның үлегерин эдергеш, хууда планын ай, квартал санында ажыр күүседип, хөй-нити ажылдарынга идепкейлиг киржилгелиг чолаачыларга аныяк чолаачы Александр Щербинин, Владимир Поспелов болгаш ооң-даа өскелер хамааржыр.

Аразында найыралдыг бо бичии коллективтиң ажылы чымыштыг болгаш харысалгалыг. Күчүлүг КамАЗ-тары-биле оларның эртер оруу кадыр-берт, ырак-узак: республиканың кыдыг-кызыгаар районнарының төптери, Кызыл, Абакан, Абаза аразы. Улус ажыл-агыйынга эргежок чугула чүъктерни сөөртүр болгаш орукка бөлүк-бөлүү-биле чоруп, бот-боттарынга дузалажыр чаңчылдыг. Ынчанмайн канчаар, орукка машина-даа үрели берип болур, ыр үе дургузунда чоруп келгеш, моган шылай-даа бээр. Ынчангаш ачы-дузаны чогуур үезинде көргүзер сагыш човаачал эш-өөр херек апаар. Олар «Чаңгызы хөйү дээш, хөйү чаңгызы дээш» деп девиз-биле ажылдап чаңчыккан болгаш планныг онаалдаларын, алган хүлээлгелерин доктаамал ажыр күүседип келген ужуру-даа ында.

Бригаданың бедик бүдүрүкчүлүг ижинге бригадирниң киирген үлүү бар дээрзи чугаажок. Бодунга болгаш эш-өөрүнге чаңгыс аай негелделиг, даанган ажылынга харысалгалыг, хоочун чолаачы В. Неволин бригаданы билдилиг удуртуп келген. Ынчалза-даа чедиишкиннер ала чайгаар чедип келбээн. Коллектив удуртукчузунуң харысалгалыг болгаш хүндүлүг хүлээлгезин хүлээп алгаш, орук ингээн аът дег, шыыладыр башкара бербээн. Ооң мурнунга частырыглар-даа, бергелер-даа таварыжып турган. Ынчалза-даа оларны катаптавас дээш эш-өөрү-биле ажыт-чажыт чокка сүмележип тургаш, ажылдың хыйын чоорту тыва берген.

Владимир Симонович билиг-мергежилин, арга-дуржулгазын ажылды шын организастаарынче, чолаачыларның аразында найыралын быжыглаарынче, ажылдың ажыктыг чоруун бедидеринче, камналгалыг, хумагалыг болурунче угландырып келген. Эш-өөрүнге арга-сүме кадарын чажам дивес. Ынчангаш чолаачылар ону хүндүлээр. Өөрүнүң сүмелекчизи, дагдыныкчызы, дузалакчызы апарган бригадир В. Неволинниң бригадазы професионал байырлалын күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткуп турар

М. ОНДАР.

ЧУРУКТАРДА: Кызылдың № 2 автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы, комсомолчу Н. Захаров, вулканизаторщик Я. Марьясов болгаш электриктер Н. Ильенко, В. Горавский.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

ДУРЖУЛГАЛЫГ ИШЧИ

Коллективке чугула херек улус чоргулаар, олар чокта бир-ле чүве тудуу, четпес ышкаш сагындырар. Оларның чамдыызы удуртукчу-даа, анаа-ла бөдүүн ажтакчы-даа болгулаар. Ындыг кижилерниң санынга И. Ф. Бочаровту хамаарыштырып болур. Иван Федорович Кызылда № 3 автотранспорт бүдүрүлгезиниң № 2 автоколоннаның начальниги.

№ 2 автоколоннада 90 кижи составтыг 6 бригада бактааган. Бригадалар аразында социалистиг чарыштыг, ооң түңнелин ай санында үндүрүп, тиилекчилерге шаңнал-макталды тыпсып, мурнакчыларның шалыпчы ажыл-ижиниң, күш-ажылчы дуржулгазының дугайында материалдарны, көргүзүглерни хана парлалгазынга, көргүзүг самбыразынга чырыдып келген. Ооң уламындан чолаачы бүрүзүнүң күш-ажылы адып иштинде дег көскү. Ол чоруктуң ажыктыы, дээштиги улуг. Чүге дээрге кымның канчаар ажылдап турары тодаргай.

— Бистиң бригадаларывыстың чедиишкиннериниң кол үндезини, мээ бодаарымга, күш-ажылчы коллективтиң кижи бүрүзүнге бедик негелдезинде. Кезек-кезек болгаш цех комитеди бригадаларның, чолаачыларның күш-ажылын түңнеп, сайгарып турар. Бирги ээлчегде, шалыпчыларның үлегерин аныяк оолдарга көргүзери чугула ажыл. Чижек кылдыр алырга, күш-ажылдың хоочуну В. Г. Корниенко ай планын 150 хуу күүседип келген. Василий Григорьевич машиназынга, кывар-чаар материалга камналгалыг, рейс бүрүзүнге белеткели хынамчалыг. Ооң үлегерин аныяктар эдерип турар — деп, Иван Федорович Бочаров биске чугаалаан.

Бүдүрүлгеде чаа ажылдап кирген кижилер-биле ажылды күштелдирген. Рейс үезинде чолаачыларның ажылын бригадирлер, хоочун ажыл-ишчилер доктаамал контрольга ап турар. Ажылга хажыдыышкын кылган, күш-ажылдың чурумун үрээн кижилер-биле беседа кылыры чаңчыл болган.

Бригадирлер-биле тус-тузунда чугаа кылырынга И. Ф. Бочаров улуг сонуургалдыг. Бригадирлер Леонид Сережкин, Василий Корниенко, Юрий Щетинкин олар Иван Федоровичиден үлегер ап, чолаачыларның күш-ажылчы инициативазын деткип, планныг онаалдаларның күүселдезинче кол кичээнгейни салып турар. Бүдүрүлгелерниң адакы чадазының удуртукчуларының күш-ажылды багай эвес организастаанындан, күш-ажылдың сагылга чурумун быжыглаанындан дыка хөй чолаачылар тос айларның онаалдаларын ажыр күүсеткилээн. Чижээ, М. Сухорослов, Н. Чуканов, И. Бойбородан ай санында-ла күүседир ужурлуг тонна-километражын ажыр күүседип турар. Ол чижектиглерге Николай Скоромин, Сергей Красников, Юрий Датба-Лама, Анатолий Мосейчук болгаш өске-даа мурнакчылар хамааржыр.

Чүък машиналарынга ажылдаары белен эвес иш деп И. Ф. Бочаров биске тайылбырлааш, чолаачыларның боттарынга дузалажып ажылдаарының чугулазын онзалап демдеглээн. Бо талазы-биле үлегерлиг ажылчылер эвээш эвес. Чижээ, чолаачы-бригадир Юрий Щетинкин биле Юрий Датба-Лама оларның найыралы кады төрээн алышкылар-биле домей. Юрий Щетинкин хөй чылдар дургузунда доктаамал чолаачылап келген, бедик мергежилдиг чолаачы. Юрий Датба-Лама мурнакчы эжиниң байлак мергежилин бодунга шиңгээдип апкан, чолаачы-бригадирден дудак чок апарган.

— Юрий Датба-Лама машиназын «өттүр билир» кижи, кайы кезээ кандыг байдалдыын кончуг эки билир. Ынчангаш ол кандыг-даа оруктарга бергелерни ажып эртеринге мастер, ажылдан кажан-даа чажам дивес, черниң ырак-чоогундан, үе-шагның дүне-хүндүзүнден черле далдаравас, чамдык айда ол улаштыр-улаштыр рейстерже үнгүлээр — деп, И. Ф. Бочаров мурнакчы чолаачыны мактады.

Автоколонна начальниги мурнакчы чолаачыларга даянып, коллективтиң ажылын удуртуп келген. Ажылдың шынарын, ажыктыын бөгүнгү деңнелден экижидип болуруунуң курлавырын И. Ф. Бочаров санап, чамдык санал-оналдарын партия хуралдарынга, автобүдүрүлгениң удуртулгазының мурнунга, чолаачыларга киирип келген.

Чүък сөөртүлгезинде шиитпирлээзе чогуур айтырыглар-ла хөй. Оларның бирээзи — автомашиналарның техниктиг хандырылгазының ам-даа кошкак боол турары. Бүдүрүлге чериниң ажылчыннарының иштинде автомашина септекчилери ам-даа эвээш. Оларны белеткеп, өөредип албаанындан септелгеге кирген машиналар саадалгага таварыжып турар, септелгениң шынары куду. Ынчангаш автобүдүрүлге аныяк оолдарны ажылга хүлээп ап, оларга таарымчалыг байдалды тургузуп, ажылга ижиктирери — хүннүң айтырыы деп, И. Ф. Бочаров, өске-даа эштер санап келген. Ол айтырыгны шиитпирлээриниң чамдык талаларын № 3 АТБ кылып эгелээн. Чоокку үеде общежитие тудары база көрүп турар.

Коммунист, дуржулгалыг ишчи Иван Федорович Бочаров бо хүннерде автоколоннаның планныг онаалдаларын күүседиринче чолаачыларны организастап, ол чугула ажылче бүгү күжүн углап турар.

А. ОКСУР.

ООҢ СОРУЛГАЛАРЫ

Инженерниң кабинединге шала шилгедек кылдыр көстүр, ортумак сынныг, аныяк кижи кирип келгеш, узун сандайның ужунга олуруп алды. Ооң далажып чорууру илден: ол аңаа олурган улусту эргилдир көргеш, шалыпкыны кончуг тура халааш үне берди.

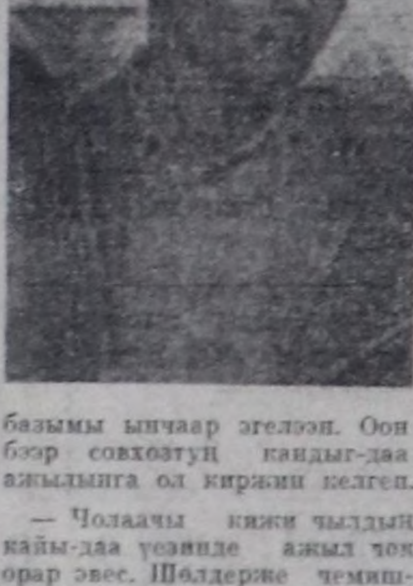
— Мурнакчы чолаачывыс ол-дур. Ам ужуражып албас болзуңарза хүнзедир-даа тыппас силер — деп, кол инженер чугаалады.

Ону дораан сураглап үнгеш, машиназынга бичии-ле четпелек чорда доктаадып алдым. Ажылым аайы-биле аңаа ужуражыр деп чорууруму чугаалааш, хөй эвес үе иштинде беседалажыптарын оон диледим.

— Ховудан сүт-бараан фермазынче кукуруза сөөртүп тур бис. Чай чогувус кончуг ийин — дээш, бичии боданып тура чөпшээрежипти.

Чаа таныжым, «Тээли» совхозтуң мурнакчы чолаачызы Маадыр Чажыпаан салган айтырыгларымга кыска-кыска харыылап каап тур. Чугаа кадында ооң күш-ажылчы намдарын каксы-даа бол элээн билип аптым.

Маадыр Хертекович Кызылдың автошколазын он алды чыл бурунгаар дооскан. Үшкү класстың чолаачы шынзылгазын алгаш, ол төрээн совхозунга ээй келген. Ынчап «Тээли» совхозтуң машина-техниказы эвээш саныг-даа болза, аңаа ажылдаар кижилер чедишпес турган. Маадыр Чажыпаанның күш-ажылчы

базымы ынчаар эгелээн. Оон бээр совхозтуң кандыг-даа ажылынга ол киржип келген.

— Чолаачы кижи чылдың кайы-даа үезинде ажыл чок орар эвес. Шөлдерже чемишчидилге сөөртүр, сиген белеткелинге болгаш тараа ажаалдазынга ажылдаар, тудуг материалдары болгаш оттулар ыяш, хөмүр дажыглаар дээш кылбас-ла ажылы чок. Сезоннуг ажылдар үезинде туруушкун чок ажылдаарын үе чайгаар-ла негей бээр. Ынчангаш автомашинаны үргүлчү хайгаарап көөр, ооң техниктиг байдалын хынап ап, үзеп-чаар херек. Ынчап машина үрелиишкинге таварышпас боор чүве — деп, ол чугаалады.

Ынчан ол бодунуң эш-өөрү-биле кукуруза ажаалдазынга ажылдап турган. Бо чылын совхозтуң кукурузазы эрткен чылдыындан эки үнген. Мурнакчы чолаачы хүнде 24 тонна ногаан масса сөөртүр нормазын 30 тонна чедирип турган. Чолаачылар кукурузаны Ээр-Хавак сүт-бараан фермазының чанында дүжүргеннер.

Маадыр Хертекович чолаачылап келген үезиниң дургузунда ажылга кызымаан, техникага камныын көргүзүп келген. Ооң ак сеткилдиг ажылы Ленинчи юбилей медалы-биле демдеглеттинген. Ол — коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп бедик атты төлептиг эдилеп чоруур. М. Х. Чажыпаан дагдыныкчы хүлээлгезин база багай эвес күүседип турар. Ооң өөреникчилери Юрий Хертек биле Леонид Хертек ажылынга мактадып, багай эвес чолаачылар апарган. Ол ышкаш шак ындыг эки ажылдыг чолаачыларга Чимит Хомушку, Семисей Егоров, Кан-оол Ендан, Адыг-оол Ким-оол олар база хамааржыр.

Ажыл шагы эгелээр мурнунда ол машиназының техниктиг байдалын ылап-ла хынап алыр чаңчылдыг. Чүгле ооң соонда рейсче үнер. Хууда харысалга, бедик негелде — бо амыдыралының кол сорулгалары ындыг.

Ш. ДОРЖУ.

ЧУРУКТА: М. Х. Чажыпаан.

В. ЧАМЗЫНЫҢ фотозу.

„ШЫННЫҢ“ НОМЧУКЧУЛАРЫНГА

Он бирги беш чылдың баштайгызы — 1981 чылдың төнчүзүнге чедир ийи ай ажыг үе арткан. Бо чылын бистиң улуг Төрээн чуртувустуң болгаш бистиң республиканың-даа амыдыралынга улуг болуушкуннар болгулаан, бистер эвээш эвес күш-ажылчы чедиишкиннерлиг болган бис. Чылдың кол болуушкуну — СЭКП-ниң XXVI съездизи. Бо чыл ол төөгүлүг съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш кызымаккай күш-ажылдың чылы боop турар.

Ол бүгүнүң дугайын «Шын» солун боттарының арыннарынга калбаа-биле чырыдып, бодунуң номчукчуларынга совет кижилерниң кызымаккай күш-ажылының дугайында чүүлдерни, корреспонденцияларны болгаш медээлерни парлап турар. Тываның үлетпүр бүдүрүлгелери, тудуг, транспорт организациялары оңгу беш чылдың дениелиинден бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Ол бүгүнү чүгле журналистер эвес, харын база силер, номчукчулар, билир болгаш «Шын» солуннуң арыннарынга бижип турдуңар.

Бо хүннерде келир чылда кылыр ажылдарның планнарын ажылдап кылып турары биздингир. Ынчангаш «Шын» солуннуң редакциязы база-ла бодунуң мурнунда сорулгаларны тодарадып, солуннуң материалдарының утка-шынарын улам экижидер дээш чүнү кылырының дугайында силерниң-биле сүмележир чаңчылдыг болгай.

Он бирги беш чылдың ийиги чылында «Шын» солуннуң арыннарынга кол черни партияның XXVI съездизиниң шиитпирлерин пропагандалаары болгаш он бирги беш чылдың планныг даалгаларын күүседири дээш ажылчы чоннарның демиселиниң дугайын бижиири болур. Келир чылдың улуг болуушкуну — Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң тургустуунганының 60 чылынга холбаштыр совет кижилерниң хөй националдыг өг-бүлезинге тыва улустуң аас-кежиктиг амыдыралының дугайында чүүлдер чырыттынар. Культура тургузуушкунунуң темазы база-ла калбаа-биле чырыттынар апаар. Үстүнде айыттынган темаларга чүүлдер, репортажтар, корреспонденциялар, чечен чугаалар, медээлер номер санынга парлаттынар. Бо талазы-биле силерниң дузаңар база чугула болгаш оларга холбаштыр бижээн чагааларыңарны манаар бис.

«Шынның» редакциязы моон-даа соңгаар социалистиг чарыштың чорууп турарының дугайында, ажылда чедиишкиннер-биле чергелештир, четпестерни илередип турар материалдарны калбаа-биле парлаар. Ажылчы чоннарның политиктиг, күш-ажылчы болгаш мөзү-шынар кижизидилгезиниң дугайында материалдар хөй черни ээлээр. Ынчангаш ол бүгүге хамаарышкан «Социалистиг чарыштың экраны», «Кадарарда хоюм чарашь», «Улусчу контроль», «Революсчу, дайынчы, күш-ажылчы алдар», «Шынга» чагаалар» дээн ышкаш, ындыг тематиктиг арыннарны доктаамал үндүрерин үргүлчүлээр. Бо арыннарга холбаштыр боттарыңарның арга-сүмеңерни бээрин база дилеп турар бис.

Бүдүрүлгениң ажыктыын, ажылдың болгаш продукцияның шынарын бедидери дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжының чорууп турарының, бүгү талазы-биле камналга, курлавырларны дилеп тывар болгаш долузу-биле ажыглаары дээш демиселдиң дугайын доктаамал чырыдар. Хоорайларның болгаш көдээниң чонунуң культура хандырылгазының дугайында материалдар чугула черни ээлээр ужурлуг.

Хүннүң чугула айтырыглары-биле холбаштыр бистиң солуннуң арыннарынга сөөлгү чылдарда доктаамал эгелер тыптып келгенин билир бис. Келир чылын-даа ол эгелер боттарының төлептиг черлерин ээлээр. «Экономика камналгалыг болур ужурлуг», «Хожудап турарлар чок ажылдаар», «Мал ажылы — шалыпчы фронт», «Найыралда кызыгаар чок», «Күжүвүс — найыралда», «Кижи болгаш бойдус», «Специалиске сөс», «Идеология фронтузунуң дайынчызы», «Пропагандистиң шидири», «Аныяк пропагандистерге дузаламчы», «Партийжи амыдырал», «Коммунист дугайында чугаа», «Ажылдың стили, арга-хевири», «Күүседе хыналдазы», «КАИ экраны», «Чоннуң байлаан хумагалаар», «Мораль темазынга», «Бистиң спортчу амыдыралывыс», «Шыдыраага бодал херек» болгаш өске-даа хөй-хөй рубрикаларны уламчылаар болгаш улам сайзырадыр. Келир чылын «Шынның» арыннарынга чаа-чаа рубрикалар база көстүп келир. Ол болза колдуунда-ла номчукчуларның саналы-биле тывылган эгелер-дир. Оларга «Удуртукчу болгаш коллектив», «Харысалга дугайында чугаа», «Өңнүктер — чарыштыглар», «Беш чыл болгаш культура албан черлери», «Беш чыл болгаш чогаадыкчы ажылдакчы», «Ажык чагаа хүнү» болгаш өске-даа рубрикалар хамааржыр.

Ол чаа рубрикаларның адаанга парлаттынар чүүлдер эргим бижикчилер силерниң чагааларыңардан хамааржыры билдингир. «Шынга» кээп турар чүс-чүс чагааларның хөй кезии ооң арыннарынга парлаттынып турар. Келир чылын-даа оларны хөйү-биле парлаар апаар. Ынчангаш канчаар ажылдаарын сүмелээн, четпестерин шүгүмчүлээн, арга-дуржуга солушкан бижикчилерниң чагаалары улам-на көвүдээрин күзеп турар бис. Солуннуң редакциязы бодунуң талазындан оларның дээштиг болурун чедип алыр дээш бүгү-ле чүүлдерни кылыр.

Дыка хөй номчукчулар чурт иштиниң болуушкуннарындан аңгыда даштыкыда амыдыралды, ажылчы чоннарның эргелери дээш демиселин, тайбың, найырал, кады ажылдажылга дээш шимчээшкин дугайын дыка сонуургап турар. Мааңа холбаштыр «Шынның» арыннарынга, ылаңгыя «Даштыкыда», «Бөмбүрзектиң судалы» дээн ышкаш, өске-даа доктаамал эгелерлиг чүүлдерни, медээлерни үргүлчү парлаарын планнап турар.

«Шын» солуннуң редакциязы номчукчуларның өске-даа тывыынгыр, чаа саналдарын хүлээп алырынга белен.

Силерниң чагааларыңарны манап тур бис.

«ШЫН» СОЛУННУҢ РЕДАКЦИЯЗЫ.

ССРЭ-БИЛЕ ГФР-НИҢ КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГАЗЫ

ЛЕНИНГРАД. Бистиң чурттуң садыг-үлетпүр черлериниң Германияның Федеративтиг Республиказының фирмалары-биле харылзаазы калбарып турар. Ийи тала кайы-кайызынга-даа ажыктыг болурунга үндезилээш, бот-боттарындан дериг-херекселдерни, машиналарны, улустуң херeглээр кылыгларын садып ап турар.

Ленинград далай садыының портунда ГФР-ден келген чүъктерни үргүлчү дүжүрүп турар. Оларның аразында «Маннесман» концерниниң улуг ааттыг хоорзалары база бар. ГФР-же совет автомобильдер — «Лада-1600»-түү база хөйү-биле чорудуп турар.

ЧУРУКТА: Ленинградтың далай садыының портунуң механизаторжу докерлери А. Р. Кыйв болгаш И. П. Куслин олар «Ладаларны» ГФР-же чорударынга белеткеп турары.

М. БЛОХИННИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохроникасы.

УЛУГ ОКТЯБРЬНЫҢ АЛДАРЫ ДЭЭШ

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюнга МАРН ТК-ның кыйгырыглары ында парлаан. Улуг Октябрьга алдар кылдыр йөрээлдер салбышаан, МАРН ТК СЭКП-ниң XXVI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин чедиишкиниг күүседир дээш демиселге чаа-чаа аажок улуг чедиишкиннерни, чедип алырын акы-дуңма совет улуска күзеп турар. СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнениң боо-чепсекти эндере бүдүрерин болдурбазынче болгаш делегейниң дүшкүүрлүг чорууну чавырлыышкынын ханыладырынче угланган чаа тайбың инициативаларын изии-биле деткээн чорук документиде илергейлеттинген.

Моол болгаш совет улустарның В. И. Ленин биле Д. Сухэ-Батор үндезилеп тургускан бузулбас найыралы быжыгып, чечектелип турзун деп, кыйгырыгларда чугаалаан.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларга, социалистиг дем каттыштырылга чурттарының ажылчы чоннарынга, тайбың, хосталга, демократия болгаш социал депшилге дээш демисежип турар бүгү улустарга чалбыыштыг байыр кыйгырыгларда кирген.

Бодунуң тайбыңга ынак даштыкы политиктиг угланыышкынынга шынчы МАРН ТК боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадыр болгаш делегейниң чаа дайынының тыптып келириниң кыжаныын чайладыр дээш демиселди күштелдирерниче, массалыг узуткаашкынның чепсээниң чаа араатанзыг хевирлерин тургузарынга болгаш бүдүрерииге удур шиитпирлиг демисежиринче, империализмниң, милитаризмниң болгаш гегемонизмниң агрессчи кандыг-даа чимзениишкиннеринге шиитпирлиг ойтур шавыышкынны бээринче планетаның улустарын кыйгырган.

Республиканың ажылчы чоннарын кыйгыргаш, МАРН Төп Комитеди бүгү күжүн болгаш энергиязын моол коммунистерниң XVIII съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин чедиишкинниг боттандырарынга мөөңнээринче, Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның байлак дуржулгазын хандыр өөренип база чер болганга непередиринче оларны кыйгырган.

ЯДРОЛУГ МУГУЛАЙ ПОЛИТИКАГА УДУР

«Правданың» корреспондентизиниң айтырыынга Л. И. Брежневтиң харыызы делегейниң хөй-ниитизиниң, даштыкы чурттарның массалыг информация чепсек-херекселдериниң кичээнгейиниң төвүнде туруп турар. Ядролуг дайынның кыптыгып болгу дег кыжанышкынын чайладырының эң чугула айтырыының талазы-биле совет удуртукчуунуң авторитеттиг медеглелин хөй чурттарның парлалгазы, радиозу болгаш телевидениези, даштыкыда политиктиг болгаш хөй-нити ажылдакчылары тайылбырлавышаан, совет удуртулганың болгаш ниитизи-биле совет улустуң бодалдары база күжениишкиннери ядролуг дайынны черле болдурбазынче угланганын онзалап демдеглеп турар.

«Правданың» корреспондентизиниң айтырыынга Л. И. Брежневтиң харыызын социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының солуннарынга бүрүнү-биле парлаан.

Р. Рейганның чугаазынга совет президент харыыны бодунуң медеглелинге берген болгаш ядролуг дайынның кыптыгып келир байдалдарын узуткаар талазы-биле саналдарын киирген-дир деп, АКШ-тың **ЮПИ** агентилели дамчыткан. Ядролуг дайынга тиилекчи болур деп кордаашкын-биле ядролуг дайынны чогум-на бодун боду өлүрер дээн кижи эгелеп болур дээрзинге совет удуртулга бүзүрээн-дир деп, агентилел онзалап демдеглээн.

«Удур-дедир ядролуг кандыг-даа согуушкуннар сарыыл чок мугулай чорук» дээрзин Л. И. Брежнев айыткан деп, **Эй-би-си** деп америк телекомпания демдеглээн. Ядролуг халдаашкынның кем-буруулуг идеязын буруу шапкан тодаргай болгаш дорт медеглелди кылырынче президент Р. Рейганны совет удуртукчу кыйгырган.

Совет ядролуг стратегия дээр АКШ-тың президентизиниң бадыткаашкыннарын совет удуртукчу буруу шапкан-дыр деп, **«Нью-Йорк таймс»** солун бижээн. Ядролуг халапты болдурбас дугайында амыдыралчы эң чугула айтырыгже онза кичээнгейни Москваның угландырып турарын Л. И. Брежневтиң медеглелиниң утказы тодаргай херечилеп турар.

Улуг күрүнелерниң аразынга ядролуг кандыг-даа месилдежиишкинни айыылдыг мугулай чорук кылдыр совет президент шыңгыы буруу шапкан деп, **«Вашингтон пост»** солун бижээн.

Совет улустуң бодалдары болгаш күжениишкиннери ядролуг дайынны черле болдурбазынче угланганын совет удуртукчу база катап онзалап демдеглээн-дир деп, Англияның **«Таймс»** солуну айыткан. Президент Рейган совет таланың болгаш барыын талакы удуртукчуларның шүгүмчүлелинге таварышпышаан, ийи оттуң тевиинге кактырган-дыр деп, Британияның **Би-би-си** деп радиокорпорациязы демдеглээн. Ядролуг дайын америк дипче нептеревейн, чүгле Европаның девискээринге чорутуңган туруп болур дээн АКШ-тың президентизиниң медеглели Барыын чүкте сагыш човаашкынның болгаш дүвүрээшкинниң чылдагааны болган деп, Би-би-си айыткан.

Рейганның ол медеглели удурланыышкынның шуурганын өөскүткен деп, Францияның **«Юманите»** солуну бижээн. АКШ-тың стратегтиг эрге-ажыктарынга дүүштүр өскелерниң амы-тынынга кыжанышкынның пландыг америк президент чогаадып турар-дыр деп, солун айыткан. Ортумак ырактыгдың чаа америк ракета-ядролуг чепсээн боттарының девискээрлеринге эккеп нептередирин далашпайн турар АКШ-тың Барыын Европада эвилелчилеринче мыйышкынны кылырын Р. Рейган оралдашкан.

Францияның **«Матэн»** солуну ол бодалга каттыжышаан, ядролуг дайынның кыптыгып болгу дег кыжанышкынын болдурбазының херээнге совет удуртулганың болгаш совет улустуң шынчы чүткүлдүүн Л. И. Брежнев база катап онзалап демдеглээн-дир деп, бижээн. Ындыг дайынга тиилелге болдунар кылдыр ССРЭ санап турар дээр Рейганның хоозун медеглелин совет удуртукчу шыңгыы буруу шапкан.

Сарыылдыг чаңгыс-даа кижи, политиктиг топтуг ажылдакчы бүрүзү кызыгаарлаттынган ядролуг дайынның идеязын, ындыг дайынга тиилелге дугайында бодалды буруу шаап турар деп, Нагасаки университетиниде тайбың айтырыгларының талазы-биле комплекстиг шинчилелдер төвүнүң директору, суралгы япон эртемден Канэсбуро Гусима медеглээн. Бистиң амгы үеисте ядролуг дайын — ол дээрге, халап-тыр, кижи төрелгетениниң өлүрүүнге орук-тур. Совет Эвилелинге хамаарыштыр Вашингтонуң соксаал чокка кылып турар ыгүлдээшкиниг бадыткаашкыннарынга чогуур үезинде шиитпирлиг ойтур шавыышкынны совет удуртукчу кылган-дыр деп, япон эртемден айыткан. Ядролуг чепсекти ажыглавас дугайында саналды чогум-на Совет Эвилели Каттышкан Нацияларның Организацияларының Кол Ассамблеязының амгы сессиязынга киирген. АКШ-тың администрациязының сөзү болгаш хөделиишкиннери бир эвес карышпас болза, эң чугула ол совет саналды АКШ чүге деткивезил, ынчап? деп, К. Гусима чугаалаан.

ШРИ ЛАНКАНЫҢ КОММУНИСТЕРИНИҢ ТУРУЖУ

КОЛОМБО. (СЭТА). Шри Ланканың Коммунистиг партиязының ТК-зының Чиңгине секретары К. П. Сильва америк империализмниң болгаш ооң чалчалары — кыдат гегемонистерниң агрессчи чүткүлүн шиитпирлиг буруу шапкан. Партияның округ комитединиң Кандиге болган конференциязынга АКШ-тың болгаш Кыдаттың социал депшилгениң болгаш тайбыңны быжыглаарының оруу-биле чорууп турар чурттарда национал-хосталга дээш шимчээшкинге шаптыктаар, байдалды баксырадырынче угланган политиказының айыылдыын айыткан.

К. П. Сильва Азия күрүнелериниң иштики херектеринге холгаарлаар дээш өнчүк-чөңгээлиг оралдажыышкыннарны база буруу шапкан. Шри Ланканың коммунистери америк шериг баазаларын, ооң иштинде Диего-Гарсия ортулукка баазаны узуткаарын негеп турар депшилгелиг бүгү күштер-биле эп-сеткил каттыштырылгазын илередип турарын ол чугаалаан. ШЛКП Индий океанны тайбың зоназы болдурары дээш туржуп турар, чүге дээрге, ол бөмбүрзектиң ол районунга дүшкүүрлүг чорукту кошкадырын болдурар.

Ланка коммунистер конференциязынга хүлээп алган резолюциязында Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттарының бүгү делегейде тайбыңны быжыглаарынче угланган чүткүлүн чаңгыс үн-биле деткээн.

ДЕМОКРАТТЫГ КҮШТЕРНИҢ БҮЗҮРЕЛДИГ ТИИЛЕЛГЕЗИ

АФИНЫ. (СЭТА). Бүгүнниги парламент соңгулдаларында чуртка депшилгелиг чаартылгалар дээш демисежип турар Грецияның демократтыг күштеринин бүзүрелдиг тиилелгези-биле доозулган. Бүгү-грек социалистиг шимчээшкин партия (ПАСОК) бадылаашкыннарының 48,8 хуузун алган болгаш парламентиге 173 олутту ээлээн (мурнунда ол партия 93 олуттуг турган).

Коммунистиг партияның кандидаттары дээш соңгукчуларның 10,82 хуузу бадылаан. Коммунистер парламентиге 13 олутту алган (соңгулдаларга чедир 11 депутаттар турган). Амгы соңгулдаларга Коммунистиг партияның кандидаттарының бо чедиишкини чурттуң дээди хоойлужудулга органынга Грецияның Компартиязының туружунуң быжыкканын херечилеп турар.

«Чаа демократия» дээр партияның бүрүн аштырыышкыны оон сарыыл чок иштики болгаш даштыкы политиказының дорт түңнели болган. Ол партия бадылаашкыннарының 35,96 хуузун алган болгаш парламентиге 113 олуттарны ээлээн (мурнунда 174 депутаттарлыг турган).

НАТО-нуң шериг организациязындан болгаш «Ниити рыноктан» Грецияны үндүрүп алыр, оон девискээринде даштыкы шериг баазаларының дугайында дүүрүжүглерлары эде көөр дугайында ПАСОК партияның негелделерин деткиип турарын соңгулдаларга оон тиилелгези бадыткаан. ПАСОК-туң кандидаттары дээш соңгукчулар бадылавышаан, чуртка демократтыг чаартылгалар дээш, оон национал хамаарышпас чорууп болгаш бурун эргеаин быжыглаар дээш чүткүлдүүн, ядролуг халаптың кыжаныышкынын күштелдирген НАТО-нуң политиказынга удур туружун илергейлээн.

Мозамбиктиң найысылалы Мапутунуң порту — Африканың чөөн эриинде эң улуг порттарының бирээзи. Ай санында ла аңаа 150 ажыг суднолар барып турар. Ол суднолар аныяк республиканың хөгжүлдезинге-ле эргежок чугула бүгү чүүлдерни, машиналарны болгаш дериг-херекселдерни чедирип берип турар. Олар оон хөвең, шай, чигир болгаш өске-даа бараанннарны чүдүрүп алгаш дедир чоруптар.

Совет специалистер порттуң ажылын башкарып, чорударынга улуг дузаны көргүзүп турарлар. Ында лоцманнар, портчулар, гидрологтар Совет Эвилелинден барган, ажылдап турарлар.

ЧУРУКТА: Мапутунуң портунда совет судно.

Л. ИВАШКЕВИЧИНИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохроникасы.

Чоокку Чөөн чүкте болуушкуннар

КАИР. (СЭТА). Ажыы-биле болгаш чажыды-биле Садатче халдаашкынга киришкен кижилерни тудуп хоругдаары Египетте үргүлчүлеп турар. «Халдакчы организацияларга» киришкен деп буруудаттырган 134 офицерни Египеттин армиязындан үндүргенин Египеттиң камгалал министри Абу Газаля «Майо» солунга берген интервьюзунга дыңнаткан. Сөөлгү хүннерде хоругдаттырган 230 кижи Садатты өлүрериңге киришкен магат чок деп, ол солун бижээн. Ол кижилерниң алыс сорулгазы Иранга хаан эрге-чагырганың удур болгай революция ышкаш ындыг революцияны Египетке өөскүдери турган деп, «Майо» айыткан. Солуннуң ол бүгү бадыткаашкыннары Египеттиң эрге-чагырганың тускай медээзинге дүүшпейн турар. «Ийи-чаңгыс» сүлээзиилер Садатты өлүрген деп, эрге-чагыргалар ам-даа бадыткап турар.

БАГДАД. (СЭТА). Бедик албан-дужаалдарлыг америк офицерлерден тургустунган холбаштырылга болгаш удурттулга бөлүүн Египетче чорутканын «Аль-Джумхурия» деп сонуун дыңнаткан. Египет Араб Республиканың чепсектиг күштеринге бүрүн контрольду тургузар сорулга-биле ол офицерлер египет төлээлекчилер-биле каттышкан «удуртукчу комитетти» тургускан. Египет чепсектиг күштерге онзагай байдалды чарлаар дугайында дужаалды комитет берген. Шериг эргилдези болу бээрінден комитет корткаш, египет шериглерниң чурт девискээринге аргыжарын хоругдаан болгаш «ийнеги чок» бүгү офицерлерни тудуп хоругдаар дугайында дужаал үндүрген.

«Каттышкан удуртукчу комитетке» америк талазы «АКШ-тың дүрген хөделир күштериниң» командылакчызы генерал Р. Кингстон төлээлеп турар. Садатты өлүрген хүнде ол генерал Каирге турган.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ бодунуң шериглериниң санын Египетте улам көвүдеткенин «Нью-Йорк таймс» солун бижээн. АКШ-тың Египетте элчин чериниң ажылдакчыларының саны кедергей көвүдээнин солун база дыңнаткан. Каирде америк элчин черинде амгы үеде 500 дипломаттар болгаш шериг чевүлекчилери ажылдап турар деп, солуннуң корреспондентизи Каирден дыңнаткан. Элчин черинден ырак эвес бир кварталда америк төлээ черинде 127 американнар үргүлчү ажылдап турар.

Иранның хааны тергиидээн турган үеде ол хире хөй америк төлээ черлери болгаш шериг чевүлекчилери Иран найысылалга болгаш өске-даа хоорайларга хөделип келген. Каирде ол хөй американнарның кол нурууву моон мурнунда Иранга турганын солун демдеглээн.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Садаттың америкачы угланыышкынын эдерген судан эрге-чагыргалар Нимейриниң ёзу-чурумунга таарышпаан кижилерни дераан ёзу-биле тудуп, хоругдап турар. Ливияга удур халыыдаашкынның хөделиишкиннерни Суданның эрге-чагыргалары сөөлгү үеде улам-на өөскүдүп турар. Суданның чоңга удур иштики болгаш даштыкы политиказын өскертириниң талалакчылары 1.300 ажыг кижини Суданның эрге-чагыргалары тудуп хоругдааны «Нью-Йорк дейли ньюс» солуннуң корреспондентизи Хартумдан дыңнаткан. Ливия-биле харылзаалыг деп каразааш 7.000 хире кижини Суданның аймыл чок чорук органнары моон мурнунда тудуп хоругдаан турган.

БОТТУГ ТУРУШТА

МЕХИКО. (СЭТА). Каттышкан Штаттарга деткиттирген дераиилекчи еау-чурумга удур чону демисежип турар Сальвадорда месилдежиишкинни политика талазы-биле таарыштыр шиитпирлээрининң долу эргелиг киржикчилери ол чурттуң революсчу күштери болур ужурлуг дээрин Мексиканың президентизи Хосе Лопес Портильо-биле ол чуртта албан ужурупда барган француз президент Ф. Миттеран база дагын бадыткаан.

Сальвадорнуң улусчу демократтыг фронтузун болгаш национал хосталганың Фарабундо Марти аттыг фронтузун төлээлекчи политиктиг күш кылдыр хүлээп көргенинин дугайын Мексика биле Франция чоокта чаа кады чарлааны билдингир болгай.

Ядамык чурттарның хөй нуруузунда социал дүшкүүрелдиг чоруктуң чылдагааны улуг күрүнелерниң эрге-ажыктарының удурланышкаанда эвес, харын улустарның хосталгаже, хамаарышпас чорукче, социал болгаш экономиктиг чептиг чорукче чүткүлү болуп турарын көөр эргежок чугула деп,— Францияның президентизинге алдар болдурган хүлээп алышкынга Хосе Лопес Портильо чугаалаан. Сальвадорда чорудаары хамаарыштыр Мексиканың болгаш Францияның туружун делегейниң хөй-хөй чурттарында демократтыг хөй-нити билииишкин болгаш чүүлдүгүүнүүшкүн-биле уткаан.

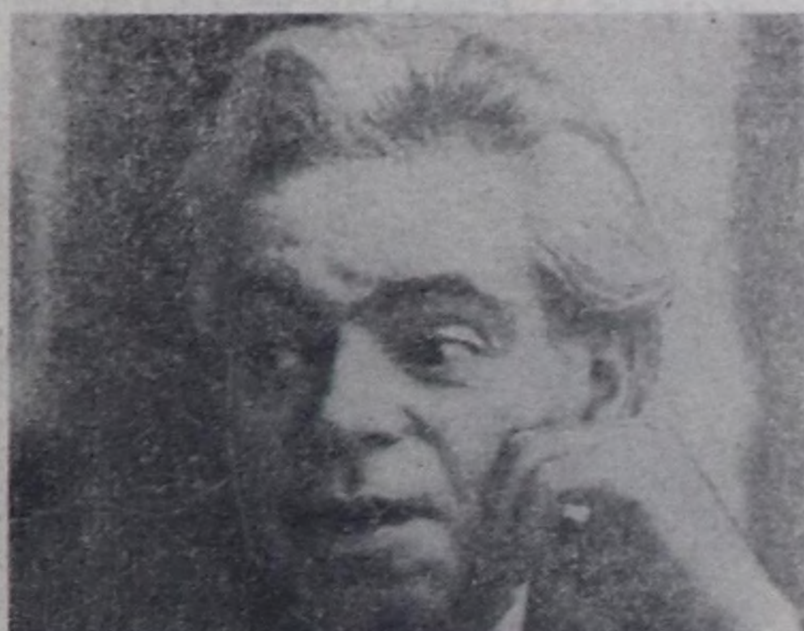
ИСПАНИЯНЫ НАТО-ЖЕ КИИРЕРИНГЕ УДУР

МАДРИД. (СЭТА-ның корр.). Соңгу-атлантика керээзиниң организациязынга Испанияның кирериниң дугайында айтырыгның Кальво Сотелонуң чазааның күзеп турарын ёзугаар парламентиге эвес, а нити-национал санал-онал алышкыны-биле шиитпирлеттинген турары испан улустуң хөй кезии негеп турар. Ол дугайын «Паис» солуннуң чорутканы хөй-ниитиниң санал-оналын алыр талазы-биле ажылының түңнелдери херечилеп турар. Ынчангаш айтырган кижилерниң 69 хуузу Испания-НАТО айтырыын чүгле референдум шиитпирлээр ужурлуг дээрин медеглээн.

Испанияны ол агрессчи бөлүглеңниишкинче киир тырттарынга удур бүгү чуртта үргүлчүлеп турар кампания Демократтыг чөптүң эвилелиниң чазааның атлантика планынга испаннарның таарышпайн турарының дугайын херечилеп турар. Октябрьның 18-те Барселонага 25 муң кижиниң киржилгезин-биле «НАТО—сөгеанн!», «Америк баазалар чок болзун!», «НАТО — дайын-дыр!» деп кыйгырыгларының адаа-биле массалыг чыскаал болган. Ол ышкаш Альбасетке, Малагга, Саламанкыга, өске-даа хоорайларга НАТО-га удур митингилер болгаш чыскаалдар болгулаан.

Социалистиг ажылчын партияның чиңгине секретары Филепе Гонсалес Галисияга чуве чугаалааш, чазак чери бодунуң шиитпирин парламент дамчыштыр хүлээп алган-даа таварылгада социалистиг ажылчын партия НАТО-га удур кампанияны үргүлчүлээр деп медеглээн. Испанияның Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары Сантьяго Каррильо бодунуң ээлчээнде Севильеге чуве чугаалааш, чуртту НАТО-га киирерин болдурбас дээш Компартия бар-ла бүгү чүүлдерни ажыглаар апаарын айыткан.

А. МЕДВЕДЕНКО.

ЧУРТТАЛГАМ—ТЕАТР

ЛЕНИНГРАД. ССРЭ-ниң улустуң артизи, Ленинчи шаңналдың лауреады Аркадий Райкин (чурукта) Ленинградта күрүнениң хензиг көргүзүглер театрын дөртен чыл иштинде удуртуп, чазый-чилби, тоомча чок, кадыг-доңгуп, адыыргаккой, кара сагыштыг чоруктарны аңаа сойгалап, кочулаан овур-хевирлерни тургузуп келген.

Театр даштыкыга баргаш, он-он дылдар кырынга бодунуң көргүзүглерин көрүкчүлерге бараалгаткан. Венгрияда болгаш АКШ-та Райкинниң миниатюралары бижиттинген пластинкалары үнген, Италияда ооң театрының дугайында ном парлаттынган. Ол мастерниң оюн көргүскен бүгү-ле черлеринге сценаны көрүкчүлер залы-биле холбаштырган хөглүг каткылар үзүлбес.

Ю. БЕЛИНСКИЙНИҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

ТӨРЭЭН ЧЕРИМ

Хүлүреди дагжавышаан,
Кускү бүрү дүжүп турда,
Калган авам чевээ чораш,
Кара суглут хемге келдим.

Ээремде чуруттунган
Эргим черим үнүш чечээн
Чарашсынып шаг-ла боор мен,
Чанарын-даа уттуптар мен.

Бо-ла чыткан кара сугну
Бодавыже авам база
Ижип-ижип, оглу мен дег,
Ие черин магадаан боор.

Канчалдыр-даа бодаарымга,
Хайыралыг төрээн черим,
Аазып эмген авам база
Аравыста тудуш боор-дур.

М. МАДОН.

ТӨРЭЭН ТЫВАМ

Төрээн Тывам —
Төлдүң үнү—ыры-шулуу
Сени мактап,
Сеткил пөкпес, мага ханмас.

Чериң базып,
Сеңээ чоргаар дорукка-ла
Каазың көрүп,
Карактарым эрикпес-тир.

Талыгырга
Дааады сени сактып чордум.
Тывам, Тывам,
Тыныш-хиним сенде тудуш.

Сайлыкмаа КОМБУ, студент.

УТКУП АЛЫЙН

Кежээ туман чаттылып
Хемниң кырын шуглапты.
Кедек шыкка бөлдүнгеш,
Кезек кыстар ырлашты
Дуга дег ай чырыынга
Туман улам агарды.
Ылап чараш бойдуска
Ынакшылым хайныкты.
Каттыраңнаан сергектер —
Кайда силер, уруглар?
Чайның даңы аткыже
Чаныңарга чоруйн бе?
Араңарда мээң ынаам —
Амыраам бар, ынчангаш
Аткан даңны оон-биле
Амыр шөлээн уткуп алыйн.

Ш. КУУЛАР.

Арт кырынга чүткүдүп үнүп келгеннер. Хар мында барык чок, орук ийиндө бедик дыттар баштарында хоолаан хат диргиледир ажылдап турган мотор даажын базып турган. Фараның сарыгзымаар кошкак чырыынга радиатор аксындан шиигейнип үнген ак бус эгиптээн аът тыныжынга дөмейзимээр-даа.

— Орайтааныш корем, доктаавайн бадыптар бис бе?— дээш, Мөңге кабинада кожа орган ээлчежир эжи Коля Хохринче көрүнгеп.

— Че, харын. Чүгле серемчилиг болуп көр.

Коля шыырныгып чораан. Чудук чүдүрүп ээриикстир ажылдаан соонда, кабинага шимчевейн оруптарга ынчаптмайн канчаар. Дашкаар сооктe үнерин бодаптарга дидиренчиг. А орук шынап-ла озалдыг: чартык километр чыгыы кадыр дөвүнчүк, артында-ла ий чер. Моон мурнунда маңаа тура душкеш, дыштанып, хынаттынып алыр турганнар. Чайын дээрге тергиин онза орап-на болгай.

Трактор ылгын баткан, чүге дээрге долдур чудук чүдүрген дөрт дугуйлуг кожуг артындан идип чораан, деңзизи та каш чүве. Мөңгениң сыгырзымаар карактары бүлүрерип көстүр орукта, холдаа, бут-даа соксаал чок ажылда. Кичээнгейлиг сээнеп каан какпа-ла!

Хенертен илчирбе дугуйларының хаккылаары кедерeп, трактор дүргедеп эгелээн.

— Кожуг тормозу... салыпты ышкаш! —деп, тракторист девиидеп алгырган. Үнү шедиргеленчек.

— Доктаат-доктаат, тормозту туддур бас! — Коля мөгүдеп тура халааш, дээвиирге кээп үскен...

Күстүң сөөлгү айында хенертен сооган, чер элээн хандыр дона берген. Дүүн, бурунгу хүн чылыда каапкан, ол хар база чаггап. Хөрзүнүң үстүү каъды эрий берзежок, адаа дош дег. Ынчангаш трактор доктаап чоруй, тайгактааш, чоорту дөъшту өрү углай көрнү берген. Чүъктүг кожуг ону хажызындан идип эгелээн — ДТ-54 доора, ийни куду, чуңгуулап бадыпкан. Ат болган! Үне халчыр бе? Канчаар? Коляның талазында кожуг, чудуктарның уштары мырыңай кабина дужунда. Трактористиң талазында — эл, оон кадында ыяар халаан кижиниң кырынга трактор дораан келир. Айыыл болганда, кижи хөйнү бодап кааптар дижир. Оозу та кандыг чүве. Оолдар оон өске чүнү-даа бодап, кылып четтикпээн.

Чык, чыжырт дээн. Трактор тура душкен ышкаш болган. Ол-ла дораан Коля алгырыпкаш, эжиниң кырынче кээп душкен. Аары, ышкамы хөлчок. Мөңге моторну өжүре идип четтигипкен.

Хенертен шыпшың апарган. Чүгле Коляның оожум тыныл, човууртааны дыңналган. Шимчеттинмес. Арай деп, салааларын ханзырады тыртыпц турган, эжикти соңгаар чылзы идипкен. Бакылап көрген: тракторнуң илчирбе дугую чер иштинден бажы көстүп орган хаята үскеш турупкан. Каш базым черде, эл дүвүнде доңмаан кара суг шулургайнып чыткан. Өршээл-ле болган! Ам-на кээп, оолдуң куйтазы адыш кыныңыш, холдары сиринейни берген. «А эжим канчалган?» — дээн бодалдан ол мырыңай сырбаш кынган.

— Коля! Коль! — Силгээп тырткан. Сураг.

Мөңге кабинадан үне халааш, эжин үндүр сөөртүп эккелген. Ындыкы эжиктин соңгазындан буза шаап кирип келген чудуктуң Коляга кээп үскени ол-дур...

«Бо үеде Ажык-Чыраа мынчаар аалдар турар эвес. А суурга чедир ам-даа он хире километр. Кырганым, дүргеде! Кужур эжимни, сарыг чүвемни, туттунуп-ла көр!».

Харалаан, чүгле трактористиң сагыжы далашкан, а «беже дөрт» бодунуң шаа-биле калгып орган: шаккырт... шаккырт...

Девип черге, чуга хар кырынга, дүктүг хөректээжин чаткаш, Коляны ойтур чыттырып алгаш, хол-будун шимчедип, оңгарылдырарын оралдашкан. Хоржок. Эжиниң кылын фуфайказының, чүн хөректээжиниң иштинче холун суккаш, суйбап көргүлээн. Билдирер балыг, хан чок. Арнынга, хаваанга хар шаптап көрген. Бо бүгүнү ол карамак-биле кылган. Чүнү кылып турарын безин билбээн-даа чадавас. Черле хоржок-тур деп ам-на бодапкаш, тракторунче халаан. Кожуг тергениң дугуйларының адаанче улуг даштар суккулапкан. Бүгү-ле кужун мөөңнээш, быралап, тыртып тургаш, кабинаже кирип келген чудукту уштуп, кожугну адырып каапкан. Колязын кабинаже киир тырткаш, ийлендир чыттырыпкан. Моторну хөделдиргеш, газ тудазын адаанга киир базыпкан. Чүък чок трактор дөъштү өрү дап берген... Ам чоруп оралы бо: оңгар-дөъш, оңгул-чиңгил. Эжи шимчевээн, ынчалза-даа човууртап чораан.

«Эх, Коля, Коля-Николай! Кады өстүвүс, кады өөрендивис. Ам-даа кады чурттаар бис. Ол-ла. Ыяап-ла. Эр кижи чүге-даа таваржыр, чүнү-даа

«Шынның» конкурузунга

ажып эртер апаар. Сакты-дыр сен бе, ынчап аан... Онга туржук бис бе? Ийи чыл эрткендир, оон бээр. Тайгага токпакка шефтеп турдувус. Экиле хүн чүве. Ак-көк дээрде алдын хүн, черде сая-сая чылчырыктыг ак хар, а агаарны тынып мага ханмас. Ийет, оолдар ыяш ужуруп турдулар, а бис ийи будук аштаар, бөлер хүлээлгелиг бис. Элээн озалааш турупкан бир-ле чүве маргыжып, хөөрежип турган ышкаш ийик бис. Хенертен-не кыпсычыг алгы: «хо-ойт — хө-ойт!!!» Четтиничпешкеш, ыңай-ла болдувус. Дискек караа чүм харга чер албадывыс. Ыяш бо-ла келчик, а сен мени дуй чыдыптың. Өршээлдиг болган, дыттың бажында шывык будуктарга кактырдывыс. Сен каш шыйбактыг, а мен көңгүс-ле анаа. Ынчанмайн канчаар, сен камгаладың чоп. Иргит Зоя (ол сеңээ ынчан-на ынак турган боор) ыглап бадырыпты. Эштеривис: «Мелегейлер, ушкан ыяш аайы-биле маңнажыр» деп кочуттундулар. А бис тургаш: «Ол ыяжынар чоп дедир ушканы ол ынчаш» дишкен бис аа. Ол-ла чылын Балгазында училищеге кады кирип алдывыс...».

Мөңге далажып-ла чораан. Оода-ла оргу чер турган болза. Кезек болгаш-ла, дискээнде сыртандыр чыттырып алган эжиниң сарыг чүрбежин суйбап, хаваан тудар, шуглап алганы хөректээжин эде көвээр. Эх, орукту-даа!

...Коля ховуда аъттыг шаап чораан. Аът дээрге аът эвес, ана хат-казыргы. Долгандыр хөлбеп погаан. Дээр чиңгир көк. Ийет-ийет, көк, ак-көк... «Сээң карактарың, бо дээр дег, чырык, чараш-тыр». «А сээниң дуву чок тамы-дыр, кижи-даа дүже бээрийне». «А, чүү-же, бактаарың ол бе, Колячык?». «Өршээп көр, Зой, ынчалза-даа ынакшаанда, өлүр-баарын кижи билбес!».

Хенертен хову караңгылаан. Соок. Коля чааскаан, чадаг. Аарышкылыг. «Мөңге, эжим, кайда сен? Үргүлчү кады чордувус. Чүү болду? Канчап аза бердим? Ачаның кара-доруун мунуп алгаш, чедип кел. Кады халдып ораал, бир-ле катап ышкаш аан. Хой кадарын чайладывыс, хойгажып удуп турдувус. Дүне када, ылаңгыя чаъс чаап турда, агаарлыг өгге удуурга магалыг-ла аа? Уйгу... Удуп чыдар кижи мен бе? Азы ужуп бе?..» Чиндиргей... Туман...

Совхоз суурунуң оттары шагда-ла чивеңнешкен. А кезек ховужук төнместээн. Көрбээни чок, тыртпааны чок «бежен дөрт», оруктуң тончузун билген дег, улам-на дүргедеп орган. «Кежээ-кежээ киткеп чүткүүр...» Мөңге оон кызымаан эскербээн, аңаа чадаг халыза дүрген-даа дег сагындырган. «Чүгле мен буруулуг мен—хынап көрүп аар турган. Хөөкүй-ле өкнүүмнү, дириг-ле артсынаа!!».

...Эмчи халадының өөктерин чешпишаан, өрээлче кирип кээрге, Мөңге шак бурунгаар орган черинде олчаан шимчеш дивээн. Кылаң хүрең шалада сапыктардан эрээн хирлиг кара суг хөлдеңген. Бажының дас-кара дүгү үвүргей, хүрең арны үске, хөөге борашкан бол, соолбургай ак, арай калбаксымаар думчуунуң бажында дер сысты берген. Карактары — шалада. Эжик кыжыраанын дыңнап кааш, ол далаш тура халаан:

— ?!

— Сагыш човава, Мөңге. Шупту чүве эки болур. Миннип кел сал-ла, Коля: «Эжим канчалды» деп бо де. Вы — настоящие друзья!

Тракторист халып баргаш, эмчини куспактапкан. Оон тендирий аарак базып үнүпкен. Эмчиниң ак халадында ийи улуг адыштар изи карарып артып калган.

А. ДЕМБИРЕЛЬ.

ЭЛДЕП ДҮШ

Бир аътты кошкаан, боттарының мунган аъттарының-даа аргыс-деңнели элээн аар Амыргалаар биле Самбуу ийи Чивей шынаазынга кирип келгеннер. «Кызыл туг» колхозтуң Оюмга чайлаан чылгызы ында кирип келгеш турган. Чылгычы Эрес-оол хайгыылчының база ооң дузалакчызын таныш кааш, дүргени коннуг чешип чоруп орган.

— Экии, аңчылар!

— Экии, чылгычы! Мал сүрүг менди бе?

— Мал сүрүг менди. Чылгыны Чивей шынаазынга ийи хире хондургаш, хемче киире бээр бис.

Амыргалаар биле Самбуу орукка чоруп оргаш, кончуг улуг хүлбүс адын алган улус-тур. Ынчангаш олар чоон дыттың дөзүнде, Эрес-оолдуң майгынынга чедип келгеш, дүжүрүгне кааптканнар.

Келген аалчылар биле чылгычы шөлээн эътеп, шайлап олурда. Эрес-оол элдепсинип чугаалаан.

— Элдеп болгаң ийин моң, хайгыылчы, хамык диңнериңис чиге бүрүнгаар көшкеш чоруп туруп берген. Мен оларны дозуп, дедир чандырып чадап кагдым. Диңнер силерни, оран-таңды ээзи кижиниң таныыр, чугаалары дыңнаар боор — деп, баштактанган.

Ынчап олурда ишкээр сууржугаш чанында боо эткен.

— Көрем, ам база — деп, Эрес-оол хайгыылчыже көргеш, аңаа-ла чугааланып каан. Оон улаштырган: — Чивей староверлери диңнээриниң чиик аргазын тыпкан улус-тур, хайгыылчы. Староверлер дээрге бажыңнарынга олуруп алгаш, көшкен диңнерни кедеп соп, чамдыктарын дозуп адып, оларны кыра шаап туруп бердилер. Болур чүве боор бе, хайгыылчы? Мен оларның оозун соксадырып оралдашкан мен. «Аңнырынга ожыттынган» дишкеш тоовас чордулар.

Амыргалаар кырынче сүг кудупкан чүве ышкаш, чашкаш кылынгаш, ижип органы мадарда мунун аткаар салгаш, кырынче чам, кузуруум кирбезин дээш боор, тавак-биле шыва каапкаш, чугаалаан:

— Оларның, төтчеглекчилерниң, ол чиижең, ажырымчы чоруун үве кирбес болза хоржок.

— Мээң эжим Уран-оол дөө кел чор. Ону база эдертип алыыл — деп, Эрес-оол шынап-ла эрес шинчи кирип чугаалаан.

Хайгыылчы болгаш ооң кады чораан кижилери элдептиг чурумалды дораан көре бергеннер. Таптыг-ла ол үеде диңнер эштип кешкен турган. Суурчугашта ашактар-даа, кадайлар-даа эштип кешкен диңнерни узун сойгулар-биле соккан, оларның сугже киргеннерин илбектеп чыып-ла турганнар. Оларның тывыш олчаже харамдыккаш, хайгыылчы-биле ооң өөрүнүң чедип келгенин-даа көрбес, карактары дуна бергеп меңнип турганнар. Амыргалаар биле Самбуу ийи агаарже чык кылдыр адып үндүрүптер орга, ам-на аңгадап, тура душкеннер.

Хайгыылчыны болгаш ооң эжин үк черниң улузу эки таныыр. Ынчангаш олар кандыг-даа удурланыышкын кылыр деп бодаваннар. Ооң соонда оларның сугга чыгап соп, алдырбайн баарга, сүрүп чеккеш, ыштан аңдара адып өлүргени диңнерни хавырган болгаш, көшкен диңнерни хыдыкчы ёзу-биле өлүрүп турган дугайында акт тургустунган. Хыдыкчыларның дүрге үнүнге таарыштырып каан араалыг боолары база тыззылган. Хыдыкчылар аңныр билеттери-даа, кереэ-даа чокка аң-өлүктү өлүргени дээш база буруудаар болу берген.

Амыргалаарның Хартыгазы кырыза-даа, ам-даа шору, Самбууның Баргыжак дээр ыды сел чалыы болгаш артында шог. Эрес-оол биле Уран-оолда база кодаңчы ыттар бар, ээлери оларны таныыдаар силер деп билиндирген. Ооң соонда кижилерниң таңныылдаар шагын база хуваагаш. Ынчанмас аргажок, олар староверлерни элээн дүвүреткен болгай. Серемчилиг болур ужурлуг.

Хайгыылчы сыртыкка бажын салгаш дораан удаан.

...Амыргалаар хөй кижилер чыылган черге келген. Бир дарга аңныыр чурумун эки сагып турар дээш, ажок мактап, илеткел кылып-даа турар. Бир билип кээрге, чагак чери шаңнаан дээш, ооң хөрээнге ордек-даа кадап турарлар. Артыы, иштии Ыдыктарны тудуштур көвүргелеп каан, чүгле диңнер эвес, адыглар, сыыннар, мыйгактар, эликтер, хүлбүстер болгаш өске-даа аңнар ону кырлап кежип турарлар. Кижилерниң-даа, аңнарның-даа бот-боттарынга эң-найыралдыы аажок. Дываажаң оранынга чурттап көрген эвес, ол оран бо дег чүл деп Амыргалаар бодап турган. Аңнарның, мал-маганның өскени, көвүдээни-даа аажок. Чүгле артыы, иштии Ыдыктарның аразы тудуштур эвес, хемниң үнүн дургаар ындыг көвүрүглер хөй. Бир буурул баштыг адыг Амыргалаарга чедип келгеш, хол тудушкаш, чугаалаан: «Сен бистерни аңнарны эки кадагалап, карактап тур сен, эр хей! Узун назы назыла, ууртайга душпе!» дээш барган.

Сырый шеттер аразында боо аксы-даа көзүлген.

— Чүге чугааланып чыдар кижи сен? — дизе-ле Самбуу чанында бо оттур силгээн турган.

— Фту, хайт! Чүге ол дораан оттурувутпас силер эрлер! — дээш, хайгыылчы тура халаан. Оон немеп каан: — Эпчок чыдып алган боор мен. Элдеп дүш дүжедим. Харлампий менче боо-биле шыгаап турду ышкажыл.

Хайгыылчы дээрде сылдыстарже көрген: «Чеди-Хаан» ажик бажында эртип бар чораан.

С. ТАМБА.

ӨГЛЕНГЕННЕР ӨӨРЕНИП ТУРАР

Амыдыралдың совет хевири

Инженер Анна Белая биле педагог Илья Поляков олар ЗАГС-ка бадыланчыр дугайында билдириишкин киирерге, оларга... школага баар чалалга берген.

Ынакшыжкан чүректер бадылаашкын мурнунуң неделяларын маңаарга төнмезин-даа аажок ышкаш. А Минскиниң Фрунзе районунуң чаа өгленип турарларынга ол үе билдиртпейн эрте хона бээр. Манап турары хүн келгиже чедир аңаа олар кудага канчаар белеткенирин, бажың иштин канчаар салып алырын, аалчыларны хүлээп алырын, кады чурттаалгазының баштайгы үезин канчаар чараш болгаш өөрүшкүлүг болдурарының дугайын билип алырлар.

Куда соонда-даа олар аныяк өг-бүлениң школазынга барып турар апаар. Ында кичээлдерни улус депутаттары, партия болгаш комсомол ажылдакчылары, уран чүүл ажылдакчылары, эртемденнер эртирип турар. Хөй-хөй айтырыгларны маңаа улуг сонуургал-биле чугаалажып турар. Кол-ла чүве шуптузунга солун болгаш ниити байдал эш хуу, өг-бүлечи ёзу-биле эртер. Тудушкан ийи алдын билзек-биле демдектээн ол бажың аныяк өг-бүлелерге ёзулуг университет апарган.

Аныяк өг-бүлениң школазы — Фрунзе районнуң коммунистериниң ажылдап кылганы эстетиктиг кижизидилгениң комплекстиг планының хевирлериниң бирээзи. Каш чыл бурунгаар чамдык аныяктар кудазын шажынчы ёзу-биле эрттирип, чүдүлге бажыңнарынга барып турган. Өгленириниң шажынчы чанчылдарынга удур хамааты чанчылдарны киирер, оларны чараш, сонуурганчыг кылдыр эрттирерин партия райкомунуң секретары С. Соболеваның удурткаты районнуң атеистер чөвүлели шиитпирлээш, баштай ажылдап эгелээн.

— Атеистиг кижизидилгениң бедик дээштин «арыг» чырыдыышкынында эвес, а шажынга бүзүреп турар кижи бүрүзүн күш-ажылчы, хөй-ниитичи, культура ажыл-чорудулгазынче, ооң иштинде чурттап турар чериниң аайы-биле ажылдарга хаара туттунарынче углап турар болза ынчан ол эки түңнелдиин бис дуржулгага көрдүвүс— деп С. Соболева чугаалады.— Шажынга удур пропагандадың аргаларын тодарадырда биске микрорайоннарның социал паспорттары онза ажыктыг болган.

Аныяк өг-бүлениң школазының дыңнакчылары чоорту атеизмниң улусчу университединче шилчээш, ынаар боттарының шажын-чүдүлгелиг ада-иелерин база хаара тудуп турар. Ол университетке шажындан, баптисчи бөлүктерден хоорулганнар боттарының салым-чолунуң дугайында чугаалап бээр. Күш-ажылчы коллективтерде партия организациялары империализмниң идеологиязының болгаш политиказының кара сагыштыг чимэнеишкиннериниң дугайын сайгарып турар «төгерик столдарны» база эртирип турар. Ындыг ниитилиг хемчеглерге районнуң 130 муң чурттакчылары — ооң чурттакчыларының барык шуптузу — киришкен.

В. ЛЕВИН. СЭТА-ның корр.

МИНСК.

КЕЗЕМЧЕ МЕДАЛЫ

Сонуургактарга

Шылгалданың чаңчыл болган демдээ — медальды кижилерге шаңнал-мактал кылдыр эвес, харын кеземче демдээ кылдыр тыпсыр таварылгалар орус төөгүте туртулаан.

Петр I-ниң хүндүлелдиг кудагазындан ойталавас турганы билдингир, ынчалза-даа эмин эрттир арагага хандыгар кижилерни көөр хөөн чок чораан. Албан черинге халан ээрик келир азы хурал-суглаа үелеринде «медередир ижип алыр» кижилерни онза шыңгызызы-биле көөр турган. Ындыг арагачыларны хаанның чарлыы-биле шыңгыы хемчег алыр турган. Петрниң ындыг хемчеглериниң бирээзи буруулуг кижини тускай медаль-биле шаңнаарының ёзулалы турган. Ол сес адыр сыдыс хевирлиг, ону шойдан шуткуп кудар болгаш тавак дег хемчээлдиг, чартык пудтан чиик эвес деңзилиг турган. Ооң ийи талазында сиилбээн бижимелде «Арагалааны дээш» деп каан.

Ол медальды илчирбениң дузазы-биле демир ызырткышка тудуштурган, кеземче алган кижиниң мойнунга суккаш, ажыттынмас шоочабиле быжыглап каар. Ындыг «шаңналды» алган кижи ону неделя иштинде кедип алгаш чоруур ужурга таваржыр болгаш «арагалаашкынның уржуу» аңаа дыка-ла аар боор турган. Шой сылдыс дээрге, алкоголизмден эмнээриниге дыка-ла дээштиг арга деп чүвени практика көргүскен: катап «шаңнал» алыр таварылга дыка эвээш турган.

1709 чылда, Полтава тулчуушкунунуң мурнуу чарыында, Петр I-ниң чарлык болганын ёзугаар база бир «бужар-бак» медальды шуткуп кылган. Ону дайзыннарның талазынче дезе берген гетман Мазепага тыпсыр ужурлуг турган. Ооң хевири база-ла үстүнде айытканы ышкаш болза-даа, он фунт деңзилиг, мөңгүнден шуткуп куткан. Петр ол медальдың бир талазынга шарлан ыяшта астыпа берген өскерликчини болгаш ооң адаанга—өскерилтени дээш алганы үжен мөңгүн акшаны чураашт, артызы талазынга: «Алдын-мөңгүнге харамдыккаш, астыпа берген өскерликчи идегет» деп бижиирин дужааган.

Хаан ол шаңналды тыпсырының ёзулалы болбаанынга дыка хомудаан: чүге дээрге, Москвага шуткуп кылган медальды Петрниң турган чернге эккээриниң мурнунда Мазепа өлген болган.

В. ПАШИН, СЭТА-ның корр.

Тараан тараа, ногаа, чимис
Дазыр шөлде сыңмас турар,
Танк ышкаш хевир сыныы
Даглар ужу Теве-Хая.

Узун делгем Чадаананың
Ужу кирген, каас чараш,
Угулзалыг хевис ышкаш
Узун баткан Теве-Хая.

Чергелешкен даглар ужу
Черим-чуртум Теве-Хая.
Ооргаш кезек даглар ужу
Онза чараш Теве-Хая — деп

ырда кирген Теве-Хая бо-ла болгай.

С. Б. Уйнукайның чуруу.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ОКТЯБРЬ 24-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги гимнастика. 9.00 — Латвия ССР-ниң алдарлыг артизи М. Виллерупш ойнаар. 9.15 — «Ада-иелер, силерге». 10.15— «Челээш». Улус чогаадылгазының телепрограммаларының IV делегей фестивалы. «Грек улустуң танцылары». (Греция). 10.40 — Эки бараанларны хөйнү. 11.10 — «Поэзия». М. Бажан. 12.15 — «Экран өңнүктерни чыып тур». Минск (БССР) — Лион (Франция). 13.15 — «Ону силер шыдаар силер». Аныяк чогаадыкчылар конкурузу. 14.00 — «Ирина Брижевская ырлаар». Фильм-концерт. 14.15 — Бөгүн делегейде. 14.30 — «Аркадий Райкин-биле ужуражылга». А. И. Райкинниң төрүттүнгенинден бээр 70 чыл болганынга уткуштур. Урал-чечен телефильм. 15.45 — «Билдиргир-даа болза, бүзүренчиг эвес». 16.45 — Политиктиг хайгаарыкчы Ю. А. Летуновтуң беседазы. 17.15 — «Шортанның чарлыы-биле», «Алдын антилопа» Мультфильмнер. 18.15 — «Үш, ийи, бир эс, тик...» Израильге, Мурнуу-Африка Республикага болгаш Пакистанга шериг-үлетпүр комплекстери тургусканының болгаш ядролуг чепсекти нептеретткениниң дугайында документалдыг телефильм. Автор — политиктиг хайгаарыкчы В. Дунаев. 19.00 — 19.15— Чапсар. 19.15 — Күрүнениң Кубань казак хорунуң концерти. 20.00 — «Уланованың ажыл-амыдыралы». Телефильмниң баштайгы көргүзүү. 1-ги сериязы.. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35—22.35 — «Уланованың ажыл-амыдыралы» 2-ги сериязы. 22.35—23.30—Даштыкы эстраданың аялгалары болгаш ритмнери. Төнгенде — медээлер.

ИИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

14.20 — «Мээң хоорайым аялгалары». Алма-Атадан дамчыдылга. 15.00 — Урал гимнастикага делегей чемпионады. Мюнхенден дамчыдылга. 15.55 — Э. Володарский. «Эш-не аас-кежиктиг». Воронежтиң күрүнениң А. Кольцов аттыг үлегерлиг шии театрының шиизи. 18.00 — «Музыкалыг киоск». Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар. 18.30 — «Кинопанорама». Дамчыдылганы РСФСР-ниң улустуң артизи кинорежиссёр Э. Рязанов чорудар. 20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!» «Хуулгаазынныг экран». 20.15 — «Кадыкшыл». Эртем-нептереидиг программа. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — 23.45 — «Үш бот эр чурттап турган». Урал-чечен телефильм. 1-ги болгаш 2-ги серияларды.

ЧАЗАЛГА

Октябрь 23-те үнген «Шынның» бирги арнында Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижик-биле Х. М. Дук-Хапты болгаш Л. А. Шваленти шаңнаар дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыында ийиги абзацта солушкан одуругну «Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаары болза:» деп чазай номчуур.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ

Агаар

Бөгүн республикага шокар булуттаар, чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы 2—4 градус чылыг болур.

Кызылга эдир булуттаар, чагбас. Хаттың күжү кошкак. Агаарның температуразы 0—5 градус чылыг болур.

КИНО

ОКТЯБРЬ 24-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «О спорт, сен — тайбың-дыр сен!» (2 сериялыг) 8.30, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Мартин болгаш ийбичи» 9.30, 12.50, 14.40, Киночыыпды 11.20, «Миллионердер-хоренгитен кымыл?» 16.30, 18.20 (узаткан), 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Сөөлгү удаа дезиишкин» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Никалерниң читкен алдыны» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

Редакцияның адреси: 667000, Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретарияттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-33-54 кедээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-73, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн баргаанда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17866. Чагыг № 216

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш номчадыышкын херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1) ТС—01257.